

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Andra Kammaren. N:o 44.

Måndagen den 13 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 dennes.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:
Att Riksdagsmannen Kronofogde C. A. Bokström är af *sjukdom*
förhindrad att tills vidare deltaga uti Riksdagens arbeten, intygas
Stockholm den 12 maj 1895,

Karl Kallenberg.
Legit. läkare.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
statsutskottets memorial n:o 92, och
särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 5.

§ 4.

Efter föredragning, hvart för sig af statsutskottets utlåtanden:

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Visby cementfabrik af ett område af Visborgs kungsladugård i Gotlands län, och

n:o 85, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från förra kronolänsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Fintorp N:o 1 i Göteborgs och Bohus län,

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 5.

Angående
förskott för
bestridande af
kabinetts-
kassans
utgifter.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 88, angående förskott för bestridande af kabinettskassans utgifter.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 15, hade herr friherre R. Klinckowström yrkat:

1:o att Riksdagen måtte bevilja ett extra anslag af 91,800 kronor för att ersätta statskontoret den utgift af under hand varande medel, kontoret, enligt kongl. brefvet den 6 augusti 1894, gjort för att godtgöra utrikesdepartementet den anpart, som norska staten vägrat utbetala till kabinettskassan för de sex sista månaderna af året 1894;

2:o att Riksdagen måtte bevilja till utrikesdepartementet för hela året 1895, på *extra* stat, ett anslag af 183,600 kronor för att ersätta den förlust, departementet skulle vidkännas, i fall norska Stortinget skulle vägra att äfven under året 1895 utbetala sin anpart till kabinettskassan;

3:o att Riksdagen ville för statsregleringen året 1896, och för den händelse vare sig norska staten äfven under året 1896 vägrade utbetala sin anpart till den svenska kabinettskassan, eller att vid denna tid föreningen af de båda länderna upphört, ersätta den brist i anslaget, som då uppstode, på sätt, som i motionen funnes närmare angifvet.

Sedermera hade Kongl. Maj:t i en den 22 sistlidne mars till Riksdagen aflåten proposition (n:o 44), under åberopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver utrikesdepartementsärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att, så länge sådant till följd af uteblifna bidrag från Norge till kabinettskassan blefve erforderligt och intill dess nytt beslut i ämnet kunde varda fattadt, statskontoret måtte af under händer varande medel på requisition af ministern för utrikes ärendena utbetala intill ett belopp af 15,300 kronor i månaden, att användas till bestridande af sådana utgifter från kabinettskassan, som beräknats skola gäldas med anslag från Norge.

Utskottet hemställde:

“att, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning äfvensom friherre Klinckowströms omförmälda motion, Riksdagen må medgifva, att, så länge sådant till följd af uteblifna bidrag från Norge till kabinettskassan varder erforderligt och intill dess nytt beslut i ämnet kan varda af Riksdagen fattadt, statskontoret må af under händer varande medel på requisition af ministern för utrikes ärendena förskottsvis utbetala intill ett belopp af 15,300 kronor i månaden, att användas till bestridande af sådana utgifter från kabinettskassan, som beräknats skola gäldas med anslag från Norge;

samt att Riksdagen vid anmälan af detta sitt beslut må anhålla, att denna fråga å nyo af Kongl. Maj:t föreläggas härnäst sammanträdande Riksdag, derest sådana omständigheter, som föranledt Kongl. Maj:ts förevarande framställning, fortfarande då förefinnas“.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Höjer: Herr grefve och talman, mine herrar Af alla de uttalanden, som kommit från statsutskottet under denna riksdag och blifvit framlagda på kammarens bord, är i mina ögon knappast något så på en gång viktigt och intressant som statsutskottets föreliggande utlåtande n:o 88, öfverraskande genom tankarnas djerfhet och nästan imponerande genom yfverborenheten i dess uttalade anspråk. Utskottet vill å ena sidan locka Riksdagen ut på mer eller mindre farliga och hittills oförsökta vägar, och å andra sidan gör utskottet för sig sjelft anspråk på en kompetens, som enligt min tanke icke står i full öfverensstämmelse med grundlagens ordalydelse. Hvad statsutskottet har att göra, står beskrifvet i regeringsformens 53 § och riksdagsordningens 39 §. Enligt dessa §§ inskränker sig utskottets befogenhet till att "utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof"; att framlägga sådana förslag, som dermed stå i sammanhang samt derjemte att, när särskilda skäl förefinnas, göra den anmälan, hvarom står taladt i det andra momentet af riksdagsordningens 39 §. Ingenstädes, för så vidt jag kan finna, står ett ord taladt om statsutskottets magt och myndighet att falla unionskonungen eller konstitutionsutskottet i embetet, att taga initiativ i konstitutionella frågor eller att framlägga mer eller mindre vidtgående principuttalanden inom den unionella rätten. En inbjudan till utskottet att så att säga usurpera en dylik magt kan man icke heller, för så vidt jag kan se, finna i den kongl. propositionen af den 22 mars och ännu mindre i hans excellens ministrernas för utrikes ärendena nyktra och affärsmessiga uttalande till statsrådsprotokollet samma dag. Det synes mig alldeles tydligt och klart, att statsutskottet från helt andra håll hemtat sina inspirationer.

I öfverensstämmelse med dessa inspirationer har utskottet såsom motiv för sitt i allo välbetänkta förslag, att statskontoret må på requisition af ministern för utrikes ärendena utbetala 15,300 kr. i månaden, framlagt, icke såsom kunnat väntas, någon mer eller mindre vidlyftig betraktelse öfver de unionella anslagens framtida bestridande, utan ett allmänt uttalande om den "bjudande nödvändigheten" af en "*fullständig revision*" af de unionella bestämmelserna, om hvilken revision utskottet med synbar otålighet säger sig icke betvifla, att Kongl. Maj:t skall göra allt hvad på Kongl. Maj:t beror för att utan dröjsmål — utan dröjsmål — få densamma till stånd. Detta uttalande, hvars tvärsäkra segervisshet är åtminstone för mig särdeles påfallande, vill nu statsutskottet, att Riksdagen skall göra till sitt eget. Det vill, att Riksdagen skall taga från unionsregenten initiativet och åtminstone en del af ansvaret i en utomordentligt vigtig unionel fråga, och det inbjuder Riksdagen i ett ögonblick, då man på andra sidan Kölen tyckes allt mera böjd för en fri förhandling om våra mellanhafvanden, att vända sig till det norska folket i ett språk, hvars sträflhet och nästan hotande ton till fyllest vittnar om, att det är Första-Kammarmajoritetens stridslystna ande, som farit in i statsutskottets betänkande.

Statsutskottet antyder icke, för så vidt jag kan finna, på något

*Angående
förskott för
bestridande af
kabinetts-
kassans
utgifter.
(Forts.)*

Angående
förskott för
bestridande af
kabinets-
kassans
utgifter.
(Forts.)

sätt gränsen för den fullständiga revision, som det så lifligt förordar. Man har allt skäl att frukta eller *kan* åtminstone frukta återupplifvandet af vissa sammansmältningsfantasier. Man kan befara ett oskäligt uppgifvande å ömse sidor af den nationella sjelfständigheten, en "Samrøre" med ett ord, som för oss svenskar bör vara lika motbjudande som för våra bröder norrsmännen.

Lika betänkligt eller ännu betänkligare är det, att statsutskottet icke säger, *huru* revisionen, enligt statsutskottets mening, skall åstadkommas. Det står uti statsutskottets motivering icke ett enda ord taladt om, hvad man kallar fri förhandling med Norge. Detta kan, enligt min tanke, när det gäller så allvarsamma män som herrarne i statsutskottet, icke bero på en afsigtlig glömska i en så ytterst vigtig fråga, utan det synes vara alldeles tydligt, att utskottet velat, att Riksdagen skall lemna åt vederbörande full frihet i valet af medel, inclusive krig.

Hvad statsutskottet i andra stycket af sin motivering yttrat, är det, som gör utskottets utlåtande i mina ögon så synnerligen farligt, och för att bättre förstå den egentliga eller möjliga innebörden i det samma, synes det mig vara ganska lämpligt, att man med detta statsutskottets utlåtande n:o 88 jemför vissa fakta, som just under dagarnes lopp hafva för oss förelegat.

Det kan vara nyttigt att genomläsa statsutskottets utlåtande n:o 89, om hvilket man kan säga, att det utgör en indirekt förebräelse mot Kongl. Maj:t, att Han icke haft sina tankar med tillräckligt intresse fästa på försvarsverkets behof. Man bör vidare noggrant genomläsa Första Kammarens utskottsledamöters reservation vid utlåtandet n:o 90, hvilken var afsedd att blifva statsutskottets eget utlåtande, och som, efter hvad jag alldeles bestämdt vet, är ämnad att utgöra i mångas ögon en varning, i andras ett bestämdt hot, rigtadt mot Norge, ehuru detta land icke med ett ord är nämnt i denna reservation. Slutligen kan det vara synnerligen nyttigt, att vi draga oss till minnes alla de ansträngningar, som gjordes, och alla de hemliga underhandlingar, som fördes i denna kammare under loppet af förra veckan, för att kunna inom kammaren vinna majoritet för åtminstone en fördubbling af det lilla kreditivet. Genom allt detta går, enligt min tanke, ett och samma ledmotiv, hvars upphof man visserligen icke behöfver söka der uppe bland molnen.

Jag skall, herr talman, vara den förste att erkänna, att en revision af bestående unionsfördrag är för båda de skandinaviska folken en påträngande nödvändighet, men en revision endast och allenast på den fria förhandlingens väg. Står denna revision icke på *den* vägen att vinna, då må, enligt min tanke, unionen upplösas. Icke ett krig mellan Sverige och Norge för unionens fortfarande bestånd, icke mitt votum till accepterande af ett enda utlåtande eller en enda åtgärd, som i sina konsekvenser påtagligen kan medföra ett vapenskitte mellan oss och våra bröder. För mig är, upprigtigt och eu gång för alla sagdt, ett krig emellan Sverige och Norge helt enkelt ett brott, en yttring af en politisk dårskap, som ovilkorligen efter min uppfattning skulle

komma att öfver Skandinavien båda folk samka de mest oerhörda olyckor.

Med denna min uppfattning kunna herrarne lätt förstå, att jag för min del icke kan vara med om ett utlåtande, i hvilket jag med rätt eller med orätt spårar något, som just i dess ganska närliggande konsekvenser kan innebära en brytning af det fredliga förhållandet inom den skandinaviska Norden. Jag kan ju hafva missuppfattat statsutskottets mening, men min uppfattning är sådan, jag nu antydt.

Under sådana förhållanden kan jag naturligen icke, herr talman, gifva min röst åt utskottets föreliggande hemställan med hela den motivering, som utlåtandet innehåller, utan jag skall tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan, med uteslutande ur dess motivering af det stycke, som börjar med orden: "Härvid anser sig utskottet" och slutar med orden: "fatta vidare beslut i ämnet"; och anhåller jag vördsamt, herr talman, om proposition på detta mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Mankell*.

Vidare anförde:

Herr John Olsson: Herr talman, mine herrar! Då icke heller jag kan godkänna den uppfattning, statsutskottet gjort sig till tolk för i detta utlåtande, anhåller äfven jag att med några ord få till protokollet angifva min afvikande mening.

Jag är visserligen tveksam, huruvida det kan vara lämpligt, att Sverige utan vidare åtager sig betalningsskyldighet — må vara endast tills vidare — för utgifter, som beräknats skola utgå från Norge; ty onekligen skulle detta kunna leda till betänkliga konsekvenser. Men under för handen varande förhållanden, och då jag är öfvertygad om, att norska Stortinget icke kommer att undandraga sig att betala Norges bidrag till kabinetskassan, vill jag icke motsätta mig beviljandet af det nu af Kongl. Maj:t begärda förskottsanslaget, under de vilkor statsutskottet föreslagit.

Deremot kan jag under inga förhållanden vara med om det förslag till uttalande, rörande de unionella bestämmelserna, som statsutskottet i andra stycket af sin motivering velat göra till Riksdagens.

Jag nödgas motsätta mig detta uttalande af så väl formella som reella skäl. Enligt min mening tillkommer det icke statsutskottet — nu lika litet som 1893 — att för Riksdagen framlägga förslag eller formulera uttalanden, rörande den rent konstitutionella sidan af unionsfrågan. Allra minst tillkommer detta utskottet, när, såsom här är fallet, endast en budgetsfråga föreligger, och dessutom, så vidt jag vet, ingen särskild anledning förefinnes för Riksdagen att frångå sin afvaktande hållning och göra ett nytt opåkalladt uttalande, rörande de unionella förhållandena.

Men äfven innebörden af det föreslagna uttalandet finner jag för min del så betänklig, att jag icke vill genom min tystnad anses hafva instämt deruti. Jag fäster mig mindre vid påståendet, att Stortingets beslut af den 19 juli 1894 skulle innebära ett vittnesbörd om de unionella

*Angående
förskott för
bestridande af
kabinetskassans
utgifter.
(Forts.)*

Angående
förskott för
bestridande af
kabinett-
kassans
utgifter.
(Forts.)

bestämmelsernas bristfällighet. Ty så vidt jag förstår, förefinnes intet sammanhang mellan de unionella bestämmelserna och detta beslut.

Men deremot finner jag utskottets tal om att Kongl. Maj:t skall få till stånd en "fullständig revision" — skyndsamt och "utan dröjsmål" — af de unionella bestämmelserna, under nuvarande förhållanden och i den föreslagna formen, desto mera opåkalladt och olämpligt. Uttrycket kan nemligen, sedt i belysning af de senaste dagarnas händelser och stäldt i samband med yttranden och yrkanden, hvilka upprepade gånger framkommit inom Första Kammaren och den del af pressen, som representerar dess åsikter i unionsfrågan, icke gerna förmodas åsyfta annat än en fullständig omstöpnings af de unionella bestämmelserna i ändamål att högst betydligt utvidga gemensamhetsförhållandet mellan de förenade rikena och förskaffa den norska konungamagten en väsentligen ökad magtställning gent emot Stortinget.

Att en "fullständig revision" utan dröjsmål i dylik rigtning icke blott icke är önskvärd, utan att densamma med hänsyn till den stämning, som förefinnes inom *alla* partier i Norge, måste anses sakna hvarje utsigt till framgång, finner jag för min del klart och obestridligt, synnerligast som statsutskottet icke ens ifrågasätter att en föregående underhandling med broderlandet skulle föregå revisionen.

Jag kan under sådana förhållanden icke vara med om ett uttalande, som icke blott är i formen olämpligt och lätt kan missförstås och missbrukas, utan som dessutom i själva verket aldrig kan blifva annat än ett slag i luften.

Allra minst kan jag vara med om att begära att Kongl. Maj:t skall "utan dröjsmål" och utan föregående underhandling göra allt hvad på Kongl. Maj:t beror för att få en dylik "fullständig revision" till stånd. Jag antager nemligen, att Kongl. Maj:t bättre än statsutskottet och Riksdagen bör kunna bedöma *om* och *när* en *partiel* revision efter föregående underhandling rörande konsulat- och utrikesministerfrågorna, med hänsyn till förhållandena i begge länderna kan vara lämplig och möjlig att genomföra.

På grund af hvad jag anförd ber jag att få instämma i herr Höjers yrkande.

Herr Danielson: Jag tror icke, att det är erforderligt att ingå i någon närmare vederläggning af hvad den siste ärade talaren yttrat. Ty herrarne känna mycket väl denna fråga, och jag är öfvertygad, att hvar och en har med mycken eftertanke läst denna korta motivering, som utskottet anför. Jag tror också, att frågan är af den beskaffenhet, att ett yttrande, som skulle punkt för punkt vederlägga, hvad de siste talarne anförd, kanske skulle vara mindre lämpligt. Jag vill därför icke upptaga deras invändningar till bemötande, ty jag tycker, att de verkligen icke hafva så synnerligen stort reelt värde.

Den siste talaren klagade öfver, att här talades om en fullständig revision. Ja, mine herrar, hvartill skulle det tjena att inleda underhandlingar, om man icke kunde få en fullständig utredning? Jag tror, att det skulle vara önskligt, så väl ur Sveriges som Norges synpunkt,

*Angående
förskott för
bestridande af
kabinets-
kassans
utgifter.
(Forts.)*

att få dessa tvister, dessa ojemnheter fullständigt utredda och fullständigt afhjelpa.

Den förste talaren sade, att statsutskottet fallit konstitutionsutskottet och Kongl. Maj:t i embetet. Nej, långt derifrån. I frågor sådana som denna är det ju vanligt, att så väl statsutskottet som andra utskott uttala sin uppfattning om frågan i dess helhet. Nu beror det på, om Riksdagen gillar den. Men icke kan man säga, att utskottet fallit något annat utskott i embetet.

Sedan har det anmärkts mot statsutskottet, att det icke sagt, huru revisionen skall ske. Jag tror icke, att man kan säga detta på förhand, ej heller att det skulle vara lämpligt att i detta afseende ingå i detalj. Frågan är af allt för ömtålig och grannlaga beskaffenhet, för att detta skulle vara lämpligt. Jag tror, att man åt de personer, som erhålla i uppdrag att gifva revisionsfrågan den förberedande behandlingen, bör öfverlemna utarbetandet af detaljerna. Jag vill dock hoppas, att hvarken herr Höjer eller herr Olsson skola komma att få någon befattning härmed.

Jag får emellertid hemställa till kammaren, huruvida icke det lämpligaste, som kammaren kunde göra, vore att bifalla utskottets förslag till så väl motivering som kläm, och jag yrkar därför bifall icke blott till klämman, utan äfven till hela motiveringen.

Herr *Boëthius* instämde häruti.

Herr Hedin: För att så vidt möjligt förvissa mig om, att icke något tvifvel eller någon tvist skall kunna uppstå — jag menar naturligtvis bland hederligt och sanningskärt folk; hvad de professionella lögnarne komma att säga, fäster jag mig naturligtvis nu lika litet vid, som jag tillförene gjort — skall jag anhålla, herr talman, att få till protokollet aflemna det skriftliga anförande, som jag nu går att uppläsa.

Den komité, som af konung Carl Johan förordnades den 31 januari 1839 för att handlägga vissa frågor rörande unionsförhållandet, fick genom Kongl. Maj:ts beslut den 7 december 1843 sitt uppdrag utvidgadt till en revision af riksakten i dess helhet — en utsträckning af dess åliggande, som något tidigare hade afstyrkts af både svenska och norska statsrådet. Komitén afgaf den 4 november 1844 sitt uti 150 paragrafer affattade förslag till ny föreningsakt jemte ett särskildt förslag till provisoriska lagbestämmelser om den krigsmagtens minimistyrka, hvartill hvartdera riket förpligtar sig att med en bestämd andel bidraga. Angående förslaget till nytt föreningsfördrag afgaf norska regeringen den 27 februari 1847 utlåtande, jemte en omarbetning af komitéförslaget, om hvilken omarbetning Louis De Geer yttrat, att förslaget derigenom blifvit i formelt afseende så väsentligen "förbättradt, att föga synes öfrigt att önska". Emellertid förklarade Kongl. Maj:t i svenskt och norskt statsråd den 24 mars 1848, att Kongl. Maj:t "med afseende på de många och viktiga angelägenheter, som innevarande riksdag blifvit till svenska ständernas behandling öfverlemnade och tvifvelsutän komme att upptaga deras tid, icke fann skäligt att under nuvarande riksdag och storting göra någon

*Angående
förskott för
bestridande af
kabinetts-
kassans
utgifter.
(Forts)*

framställning om detta ärende, utan skulle handlingarne få fortfarande cirkulera⁴. Under detta uttryck beslöjades det på en i allo genomförd likställighetsprincip byggda förslagets begrafning. Det år 1844 afgifna förslaget hemlighölls i aderton år, eller till 1862, ehuru komitén hade hemställt, att det måtte offentliggöras. I det afseendet hade komitén yttrat:

”I det komitén inför Eders Kongl. Maj:t underdånigst framlägger sitt arbete, anser hon sig icke böra tillbakahålla sin underdåniga tanke om ändamålsenligheten af detsammans offentliggörande.

Oaktadt komitén icke hyser något tvifvel derom, att dess underdåniga förslag, redan genom den grundliga pröfning Eders Kongl. Maj:ts rådgifvare i begge rikena torde skänka deråt, skall blifva befriadt ifrån de flesta och väsentligaste af de många ofullkomligheter, hvaraf det samma, oaktadt komiténs allvarliga sträfvanden att afägsna sådana, säkerligen ändock är besväradt, anser komitén likväl, att en förutgående offentlig granskning förtjenar att tillstyrkas. Den skall ega rum, då en hvar, som dertill känner sig kallad, lemnas öppet tillfälle att göra sig bekant med och yttra sig öfver ämnet, innan förslaget framlägges för nationalrepresentationerna. Visserligen kan förutses, att omogna och vrånga omdömen icke skola uteblifva, men väntas bör ock, att dessa skola mötas och berigtigas, och att upplyste, insigtsfulle och fosterländskt sinnade män skola meddela anmärkningar, hvilka kunna medföra väsentligt gagn samt betydligt underlätta ärendets blifvande behandling inom nationalrepresentationerna. Blott genom ett offentligt utbyte af åsikter kan ett upplyst allmänt tänkesätt om saken utbilda sig hos begge folken, och först då ett sådant stadgat sig, genom sakens skärskådande från alla sidor, kan man hoppas ett fullmoget och tillfredsställande resultat uti detta grannliga och för begge rikenas framtid tillika så högst vigtiga ärende.

Komitén anser sig därför i underdånighet böra till Eders Kongl. Maj:t hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, i likhet med hvad vid vigtiga lagstiftningsarbeten i båda rikena vanligen blifvit iakttaget, i nåder befalla:

att komiténs förslag, med dithörande bilagor, som kunna finnas nödiga till att upplysa dess arbeten, göras för en hvar tillgängliga, genom att till tryckning befordras och att derefter för allmän räkning till billigt pris försäljas i begge de förenade rikena.⁴

När komitéförslaget omsider år 1862 vardt af trycket utgifvet, då hade unionen skakats i själfva sin grundval genom den Ankar-svärdska motionen -- om hvilken utrikesministern greve Manderström i en cirkulärnot till de svenska legationerna i utlandet af den 7 november 1859 uttalade en dom, hvars skärpa ej veterligen öfverträffats af någon annan -- genom riddarhusropen om den skymf, som vederfarits Sveriges flagga genom upptagande af de norska färgerna i unionsmärket -- slutligen genom Rikets Ständers inför Kongl. Maj:t uttalade anspråk på rätt för Sverige att inblanda sig i en norsk grundlagsfrågas afgörande, ett anspråk, hvilket genom norska Stortingets adress af den 23 april 1860 fått ett svar, som en hvar måste erkänna för ett mönster af värdig fasthet och måtta.

Först närmare två år efter sistnämnda dag blef efter 18 års hvilade det revisionsförslag för allmänheten tillgängligt, hvars offentliggörande och diskuterande, på sätt komitén önskat, skulle hafva spridt den kännedom om föreningens rätta natur och om dessa verkliga brister, hvarigenom 1859—60 års olycksdagar i dess historia efter all sannolikhet kunnat undgås.

*Angående
förskott för
bestridande af
kabinetts-
kassans
utgifter.
(Forts.)*

När år 1865 den andra unionskomitén förordnades, hade man bakom sig femtioårsdagen, den 4 november 1864, af rikenas förening, i Norge firad med åtminstone ej ringare unionsvänlighet än i Sverige. Komiténs år 1867 afgifna förslag till en ny vidlyftig föreningsakt i 71 paragrafer väckte emellertid hvarken i Sverige eller Norge några allmänna sympatier. När det omsider 1871 förekom till afgörande, föll det i Stortinget för 92 röster emot 17, och derefter i Sverige under, som det kunde tyckas, en sällsynt allmän likgiltighet, i hvilken dock ingick en på många håll djupt rotad fiendtlighet, om hvars utbredning man endast därför ej kan någonting bevisa, emedan i Första Kammaren motståndarne med ett enda undantag ej yttrade sig, och vännerna, likaledes med ett enda undantag, tego, under det i Andra Kammaren fyra ledamöter togo ordet, af hvilka blott en bestämdt uttalade sitt gillande.

Den som i Första Kammaren uttalade sin sympati för förslaget, var herr C. F. Bergstedt. Mot detsamma uppträdde deremot grefve Carl Göran Mörner, som hembar det norska Stortinget sin tacksamhet "derför, att det befriat oss ifrån ifrågavarande förslag", som, i stället för att stärka föreningen mellan Sverige och Norge, enligt hans förmenande skulle hafva lett till ett motsatt resultat.

I Andra Kammaren yttrade herr Nils Larson, att en vidare diskussion, som, om den skulle hafva någon egentlig betydelse, icke torde kunna undgå att blifva vidlyftig, vore ändamålslös för den, som skulle vilja försvara förslaget, och öfverflödig för den, som skulle önska bekämpa detsamma, och hemstälde han därför, att Riksdagen, såsom svar å den kongl. propositionen med förslag till ny föreningsakt emellan Sverige och Norge, måtte förklara, att Riksdagen funnit sig icke böra antaga nämnda förslag.

Herr Key påpekade, huruledes i motsats mot de långvariga och ifriga diskussionerna i Norge angående komiténs förslag här i vårt land "pressen icke ens under den senaste tiden sysselsatt sig med denna fråga, och, såsom vi finna", tillade han, "är åhörareläktaren i dag temligen glest befolkad". Han uttalade för öfrigt den mening, att hvad som gjordes oss mera behof än nya riksaktsparagrafer vore att utvidga vårt kommunikationsväsende samt öka och utveckla våra gemensamma intressen och vår samfärdsel.

En annan ledamot uttalade sig sympatiskt för förslaget, som han ansåg vara i hufvudsakliga delar af behofvet påkalladt, nemligen professor Ribbing. Men han framhöll tillika, att det knappast kunde förundra honom, att förslaget blifvit af norska Stortinget afslaget, hvilket han utförligt utvecklade.

Herr Carlsund yttrade — det var den fjerde och siste af talarne i denna kammare — att han litade mera på en lifligare samfärdsel folken emellan. "Lifligare kommunikationer", sade han, "dessa brödra-

Angående
förskott för
bestridande af
kabinetts-
kassans
utgifter.
(Forts.)

folk emellan förena deras intressen, känslor och åsikter bättre än alla pappersförhandlingar." Och han slutade så: "Låtom oss därför förena våra ansträngningar för sådana bättre och lifligare kommunikationer och för ett gemensamt tull-, mynt-, mål- och vigtsystem." Han, protektionisten, sade: "Låtom oss upphöra med den ofrid, som hittills varit rådande vid våra gränser, och der indraga den tullkordong, som der underhållit den."

När statsutskottet under det läge, hvori unionsfrågan numera inträdt, påyrkar en "fullständig revision" af "de unionella bestämmelserna", så är det visserligen omöjligt att veta exakt hvad härmed menas, men så mycket lär vara klart, att dermed afses en föreningsakt, som griper mer eller mindre vidt utöfver den nuvarande riksaktens innehåll. Jag ser, att utskottet håller ett sådant företag för lätt nog, ty — heter det — om Kongl. Maj:t gör allt hvad på Kongl. Maj:t beror, för att utan dröjsmål få den fullständiga revisionen till stånd, "så torde kunna antagas, att det af Kongl. Maj:t nu begärda medgifvandet icke skall behöfva afse någon längre tid". Naturligtvis har utskottet ej kunnat förbise, att i Norge ett förslag till riksaktsändring endast kan framläggas å första stortinget i en legislaturperiod och slutligen antagas först å ett af stortinget efter nya val. Utskottets uttryckssätt synes således innebära, att redan i och med framläggandet af ett förslag till "fullständig revision" ändamålet skall, ej formaliter, men i sak eller såsom med visshet påräkneligt resultat vara vunnet, och i alla händelser, att man i Norge skall under *nuvarande* förhållanden finnas villig till en "fullständig revision". Här om hyser jag en motsatt mening, nemligen att den fullständiga revisionen är en fullständig illusion, dertill af farligaste slag. Utskottet kan hafva för mig obekanta grunder för sin tro, men jag, som ej vet mer, än en och hvar kan iakttaga, skulle hafva sofvit bort de sista fyra till fem årtiondena och särskildt tiden sedan 1885 för att kunna tro på möjligheten af en utvidgning af unionsområdet. Jag håller mig till svenska statsrådets uttalande den 14 januari 1893 — beklagande jag, att detta uttalande ej längesedan förvandlats till, hvad det origtigt kallats och aldrig varit, ett *anbud*. Här om någonsin borde till allas vår efterrättelse få gälla den visdomsregeln, att "i begränsningen visar sig styrkan".

Under ett par år hafva i vårt land krigsrop ljudit, hot om ett öfverfall på förbundsbrodern, ett öfverfall, skändligare än något som man hittills hört omtalas. När efter sådana föregående statsutskottet i tonen af ett ultimatum yrkar, att en "fullständig revision" skall skyndsamt, utan dröjsmål företagas, så frågar jag mig, om man intet högre önskar än att gifva en ny impuls åt medvetna eller omedvetna upplösningstendensers magt inom detta unionslandet och inom det andra. Jag fritager mig från hvarje andel i ansvaret för följderna af det uttalande, hvartill statsutskottet utan någon sin konstitutionella befogenhet inbjuder Riksdagen.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Berg*, *Wavrinsky* och *Bergström*.

Herr Eriksson i Bäck: Jag kan ej underlåta att här gifva tillkänna mitt ogillande af det omnämnda andra stycket i utskottets motivering.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till samma hemställan, men med den af herr Höjer föreslagna ändring i motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 88, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit samma hemställan med den af herr Höjer föreslagna ändring i utskottets motivering.

Omröstningen utföll med 164 ja mot 51 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 89, i anledning af inom riksdagen väckta motioner angående upptagande af lån för förswarets stärkande m. m.

Uti två inom riksdagen väckta motioner, den ena i Första Kammaren af herr *R. Almström* m. fl. (motion n:o 39) och den andra i Andra Kammaren af herr *H. H. Lilliehöök* m. fl. (motion n:o 122), hade sammanställande hemstälts, att Riksdagen ville besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t behagade låta upprätta och för Riksdagen framlägga förslag till flottans nybyggnad, det fasta förswarets utveckling samt arméns förseende med tidsenliga gevärf, äfvensom till kostnadernas bestridande med inom landet upplånade medel, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de åsikter, som i motionerna blifvit angifna.

Härförutom hade i särskilda, inom Första Kammaren afgifna motioner föreslagits:

af herr friherre *Klinckowström*, motionen n:o 14:

att Riksdagen ville afslå Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag till anskaffande af medel på extra stat för nybyggnad af flottans sjögående fartygsmateriel, och att deremot Riksdagen ville besluta att för anskaffning af medel härtill anbefalla riksgäldskontoret

*Angående
upptagande af
lån för
förswarets
stärkande
m. m.*

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

upptagandet af ett från de enskilda lånegifvarnes — allmänhetens — sida uppsägbart statslån på 50 millioner kronor, med samma bestämmelser i öfrigt, som blifvit fastställda beträffande 1887 års, endast från statens sida uppsägbara lån, löpande med 3 $\frac{6}{10}$ procent ränta, att halfårsvis af riksgäldskontoret utbetalas;

samt af herr af *Burén*, motionen n:o 29:

att staten genom sin inhemska statskredit måtte ställa ett belopp af 50 millioner kronor med 3 procent ränta, som halfårsvis betalades uti uppsägbara obligationer, hvilka borde vara ställda på mindre värder i 10, 20, 50 och 100 kronor, att försälas med den kapitalrabatt, som tidsförhållandena kunde kräva, och att dessa obligationer borde vara textade så, att de icke kunde belånas i utlandet, och hållas till försäljning på behöriga platser icke ensamt i de stora städerna, utan äfven vid hvarje postkontor och riksbankens afdelningskontor i landsorterna, der räntan äfven borde betalas; samt

att använda nettobeloppet här af att dermed i första rummet inom svenska verkstäder så mycket som der kunde tillverkas på möjligast kortaste tid fullständiga vårt sjöförsvar med anskaffande af den krigsmateriel för flottans räkning, som Kongl. Maj:t i sin proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslagit, så att flottan alltså måtte kunna fylla sin uppgift i försvaret och vår armé derigenom på verksammaste sätt kunde motsvara sitt ändamål och de ökade uppoffringar, nationen för dess stärkande underkastat sig.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen i anledning af herr friherre *Klinckowströms*, herr af *Buréns*, herr *Almströms* m. fl. och herr *Lilliehööks* m. fl. motioner måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade låta upprätta och för näst sammanträdande Riksdag framlägga utredning angående de anslagsbehof, som måste tillgodoses för att vårt försvar må såväl till lands som till sjös, jemväl hvad materielen angår, varda fullständigadt, tillika med förslag i hvad mån och på hvad sätt medel dertill må lämpligast beredas.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *A. Persson* i *Mörarp*, *H. Andersson* i *Nöbbelöf*, *P. Pehrson* i *Törneryd*, *C. Persson* i *Stallerhult*, *S. G. von Friesen*, *P. Holm*, *Lasse Jönsson*, *N. Petersson* i *Runtorp*, *A. P. Danielson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Norberg* och *L. Norrby*, hvilka hemstält:

att herr *Almströms* m. fl. samt herr *Lilliehööks* m. fl. äfvensom friherre *Klinckowströms* och herr af *Buréns* omförmälda motioner, de sistnämnda i hvad de ej redan besvarats, icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Ordet begärdes af herr *Danielson*, som anförde: Jag skall be att i korthet få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr *Anders Persson* med flere afgifna reservation, hvari yrkas "att herr *Almströms* m. fl. samt herr *Lilliehööks* m. fl. äfvensom friherre *Klinckowströms* och herr af *Buréns* omförmälda motioner, de sistnämnda i hvad de ej redan besvarats, icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd".

Jag skall icke uppehålla kammaren genom någon motivering af detta yrkande, utan får blott hänvisa till den motivering, som är anförd i denna reservation, och jag tror, att de skäl, som deri anföras, äro fullt hållbara för den mening jag uttalat och det yrkande jag gjort.

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Herrar *Ola Bosson Olsson* och *Hansson* i Solberga instämde häruti.

Herr Lilliehöök yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Redan vid 1892 års urtima riksdag, då beslut fattades att förbättra härorganisationen, var det en klar sak, som då äfven uttalades icke minst af urtima beslutets motståndare, att försvarsväsendet i sin helhet ändock komme att lida af åtskilliga bristfälligheter. Det talades och skrefs vidt och bredt om behovet af sjökrigsmateriel för flottan, vapen för armén och förbättringar i fästningsväsendet, och detta tal var sant och hade sitt fulla berättigande, ty behofven funnos och de finnas allt jemt.

Regeringens upprepade förslag, som gått ut på att åstadkomma en kraftigare utveckling af sjökrigsmaterielen, hafva endast i ringa utsträckning blifvit af Riksdagen bifallna, och riksdagshandlingarne vittna noggsamt derom att vapenanskaffningen och förbättrandet af fästningsförsvaret till följd af bristande medel måst inskränkas och fördröjas. Behandlingen af försvarshufvudtitlarnes extra ordinarie budget vid innevarande års Riksdag lemnar heller inga stora utsigter i detta afseende.

Att försvarsväsendet, i hvad angår materielen, är uti ett otillfredsställande skick, har emellertid väckt oro och bekymmer hos många, och deröfver må man ej förundra sig. Denna oro och den deraf följande åstundan att åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd är anledningen till, att man velat påkalla Riksdagens uppmärksamhet genom de här föreliggande motionerna.

Det är sant, att de behof, hvarom dessa motioner tala, äro stora, men det bör väl icke klandras, att man framhåller dem i hela deras utsträckning, ty den, som verkligen vill ett stort mål, bör utan bäfvan se detta mål klart framför sig, äfven om krafterna för tillfället icke skulle räcka till att nå detsamma.

Motionärernas förslag att genom upplåning inom landet åstadkomma medel för dessa behofs fyllande har blifvit skarpt klandradt från vissa håll. Man har sagt att det är ett oerhört slöseri att låna för militära ändamål. Det skulle, menar man, leda till statsbankrutt. Man har med mycken skärpa framhållit den finansiella ruin, som hotat några skuldsatta stater, såsom ett varnande exempel äfven för oss, och man har förmenat, att deras öde äfven skulle blifva vårt, om vi kastade oss in i dylika lånetransaktioner. Man har också framhållit, att de åtgärder, som motionärerna föreslagit, endast afse improduktiva ändamål. Men kan en åtgärd kallas improduktiv, som afser att värna fosterlandet och dess finansiella, industriella och kommersiella intressen? Nej, mine herrar, saken är enligt mitt förmenande allt för vigtig att affärdas med dylika uttryck af dåligt lynne och dy-

Angående
upplagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

lika tomma fraser. Jag tror, att den förtjenar att icke allenast allvarligt begrundas, utan äfven omsorgsfullt utredas, såsom motionärerna och äfven utskottet föreslagit, innan den utan vidare kastas öfver bord.

Är det då nödvändigt för fosterlandets försvar att flottan förstärkes med tidsenliga fartyg, att armén förses med tillräckligt antal dugliga vapen och att fästningsförsvaret förbättras? Om svaret på denna fråga blir jakande, och något annat torde väl icke kunna förut-sättas, så uppstår en annan fråga: kunna väl dessa stora och viktiga fosterländska behof med de hittills vanliga anslagsbeloppen fyllas inom rimlig tid? På denna fråga måste jag för min del svara nej, ty hvad sjöförsvaret beträffar, skulle det på den hittills följda vägen komma att dröja en tidrymd af cirka 50 år, innan det antal fartyg skulle kunna anskaffas, som ansåges nödvändigt för ett betryggande sjöförsvar. Och då ett krigsfartygs tjenstbarhet icke kan anslås till mer än cirka 30 år, så är det tydligt, att vid 50-årsperiodens slut omkring halfva antalet af dessa fartyg skulle vara otjenstbara. Således kunna vi på den väg, som hittills varit följd, icke uppnå det mål, hvartill vi borde sträfvat, nemligen ett betryggande sjöförsvar. Utsigterna för fästnings-väsendets upphjelpande torde icke vara synnerligen bättre, och hvad beträffar anskaffningen af vapen för armén, så lär det komma att dröja mer än 12 år, innan det minimiantal gevär skulle kunna anskaffas, som vore nödvändigt, äfven om det anslag, som nu i år lemnades, blefve gällande allt fortfarande. Visserligen komme nyanskaffningen att påskyndas, i samma mån som årsanslaget ökades utöfver hvad som nu beviljats, men här är naturligtvis efter min mening först och sist fråga om att *snart* kunna uppnå den punkt, då vårt försvar kan anses betryggande. Under sådana förhållanden finnes det enligt mitt förmenande ingen annan utväg, på hvilken man kan slå in, än att, såsom de flesta andra kustländer i Europa till och med det rika England, och såsom nu senast blifvit föreslaget äfven i Norge, slå in på lånevägen, naturligtvis under förutsättning att lånen upptagas inom landet, så att räntorna komma att tillfalla landets egna innebyggare, och att lånen ställas på viss amorteringstid.

Utskottet har vid behandlingen af denna fråga ansett sig på an-gifna skäl icke kunna gå med på de lånebelopp, som motionärerna föreslagit. Jag medgifver, att denna utskottets åtgärd under nuvarande förhållanden kan vara i viss mån välbetänkt, och jag vill därför mot densamma ej göra någon erinran, i all synnerhet som denna fråga i alla fall vore afsedd att hänskjutas till Kongl. Maj:t för utredning, då det ju i sista hand blir Kongl. Maj:t, som kommer att föreslå låne-beloppens storlek.

Herr grefve och talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Svensson* från Karlskrona.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag har redan genom att biträda den reservation, som är bifogad statsutskottets betänkande, gifvit min mening i frågan tillkänna, men uti en så viktig sak som den före-

varande vill jag derjemte begagna mig af den rätt, som tillkommer hvarje riksdagsman, att få sin mening i protokollet förvarad.

De hufvudskäl, som synas mig kunna anföras emot både motionärernas mening och den framställning, som blifvit gjord af statsutskottet, finnas anförda i den reservation, som äfven jag har inom utskottet biträdt. Jag kan således fatta mig mycket kort.

Men om jag än vill försöka att så göra, anser jag dock, att några ord böra sägas, om hvad som under de närmast förflutna årtiondena försiggått, innan denna idé har dykt upp, att vi skola låna till förstärkande af vårt försvarsväsen. Jag syftar på den tid, då ropet var starkt icke allenast i vårt land, utan i många andra länder, att man borde förstärka sin sjökrigsmateriel med hvad som då var modernt och ansågs vara det bästa. Herrarne torde alla känna till, huru monitorerna på sin tid voro det enda vapen, till hvilket man ansåg sig kunna trygga sig i fråga om sjöförsvaret. På 1870-talet kommo åter rammfartygen på dagordningen, och jag vill minnas, att det år 1875 gjordes framställning till den svenska Riksdagen om ett större anslag för anskaffande af sådana fartyg. Vid ingen af dessa nu af mig omnämnda tidpunkter hade vårt land kunnat anskaffa den sjökrigsmateriel, som då ansågs nödig, under den tidrymd, inom hvilken anskaffningen förutsattes böra ske, utan medelst anlitande af lånevägen.

Antag att svenska Riksdagen vid någon af dessa tidpunkter anlitat den utväg, som motionärerna nu vilja bjuda oss på samt att vi i följd deraf nu hade att betala ränta och amortering på lån för anskaffandet af dessa numera omoderna krigsfartyg med i rundt tal 2 millioner kronor årligen, så undrar jag hvad vi nu skulle säga om våra fäder, som genom fattandet af ett så oklokt beslut skaffat oss en sådan utgift? Beträffande nu föreliggande fråga är förhållandet alldeles enahanda. Såvidt man får tro på, att världen går framåt och uppfinningarne likaså, lider det icke något tvivel, att icke den sjökrigsmateriel, som motionärerna vilja anskaffa genom upplåning, snart skulle vara omodern, så att vi blefve nödsakade att inom en alls icke aflägsen framtid förskaffa oss ny, tidsenlig sådan, och då hade vi derjemte qvar under en lång följd af år en utgift på öfver 2 millioner kronor om året för denna mer eller mindre obrukbara materiel, som vi nu beslutat anskaffa genom skuldsättning.

Motionärerna förutsätta nemligen, att amorteringstiden skulle blifva 30 år, och de säga på samma gång, att den tid, som ifrågavarande fartyg kunna anses brukbara, är likaledes högst 30 år. Men under den sista tredjedelen af denna tidsperiod äro dessa fartyg naturligtvis temligen omoderna och otidsenliga, ja, kanske redan delvis upprostade och obrukbara. Men ändå skulle man äfven under denna senare tidsperiod enligt motionärernes förslag hafva en ränta och amortering af mer än 2 millioner kronor årligen att betala för dessa fartyg.

Motionärerna i denna kammare, herrar Lilliehöök, Alsterlund, Elis Nilson och Edvard Svensson hafva beräknat, att den ifrågavarande materielen skulle kunna vara anskaffad tio år efter det lånet upptagits och de förutsätta, att det vid den tiden skulle gå så mycket lättare för sig att betala det högsta beloppet i räntor och amortering af lånet,

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

som, säga de, vid den tiden grundskatterna äro afskrifna. Jag kan icke riktigt förstå hvad motionärerna mena härmed. Mena de möjligen att, enär grundskatterna då afskrifvits, statsverket derigenom har kommit ifrån motsvarande utgiftsbelopp, så är det för visso en märkvärdig tankegång, som synes mig otillämplig i praktiken. Mena de deremot, att det verkligen skulle kunna gå för sig att i praktiken tillämpa ett sådant system, ja, då skulle det också vara tillrådligt att när som helst och ju förr dess hellre *afskrifva alla skatter*, ty derigenom skulle staten då blifva befriad från sina utgifter! Och hvarför föreslå då motionärerna icke en sådan vislig åtgärd?

Motionärerna säga vidare, att vid denna tidpunkt, d. v. s. om 10 år, har 1892 års urtima Riksdags beslut trädt i sin fulla kraft, och därför anse de, att staten då skulle hafva så mycket lättare att åtaga sig denna högre utgift, som blefve en följd af anskaffningen af ifrågasvarande krigsmateriel. Derför att de utgifter för staten, hvilka blefvo en följd af urtima Riksdagens beslut år 1892, nått sin högsta höjd, därför skulle staten hafva så mycket lättare att åtaga sig ännu flera och ökade utgifter för försvaret, såsom den af motionärerna föreslagna nya utgift af öfver 2 millioner kronor årligen. Jag kan för min del verkligen icke fatta denna tankegång och emedan jag anser motionärernas förslag innebära orimligheter, har jag icke kunnat underlåta att framhålla desamma för kammaren.

Då hvad jag nu anfört synes mig tala för afslag icke blott för motionärernas förslag utan äfven på statsutskottets hemställan, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen, hvilken innebär ett rent afslag på såväl motionerna i ämnet som statsutskottets skrivelseförslag.

I detta yttrande instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Nilsson* i Skärhus, *Andersson* i Upsala. *Olsson* i Kyrkebol, *Norberg*, *Hammarström*, *Jansson* i Djursåtra, *Odqvist*, *Eriksson* i Elgered och *Olsson* i Ornakärr.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Christerson* erhöll härefter ordet och yttrade: Med anledning af den siste talarens anförande, vill jag anhålla att få påpeka ett par omständigheter, som han icke synes hafva fäst något afseende vid, men som dock för att kunna rätt bedöma frågan äro af stor betydelse.

De åsigter, som talaren framstälde, måste kännas mycket nedslående för hvar och en, som är vän af sjöförsvarets stärkande. Han framstälde med synnerligt eftertryck den frågan: hvad skulle hafva inträffat, om Riksdagen förut hade beviljat de anslag, som af Kongl. Maj:t begärts till byggande af fartyg för flottan? Han fäste sig dervid särskildt vid den utveckling, som sjökrigsmaterielen sedan lång tid tillbaka undergått. Den epok, han afsåg, karakteriseras nemligen af en vacklande hållning i afseende å sjökrigsmateriel, ja, man kan nästan säga af dennas pånyttfödelse. Ett likartadt förhållande har egt rum äfven på andra områden, såväl krutets som artilleriets. Det var ett tidsskede, då man icke var säker på hvad man kunde hafva största nytta af, utan man fick pröfva och förkasta på olika håll. Dessa omkastningar i sjökrigsmaterielens konstruktion skedde synnerligen hastigt.

Just sådan var den tidsperiod, som talaren fäst sig vid. Men icke kan man väl därför hafva anledning antaga, att, om Riksdagen beviljat ett större fast anslag för byggande af krigsfartyg, vi här i Sverige icke skulle hafva följt med vår tid, utan fortsatt att bygga fartyg af den ej längre tidsenliga typen, utan att fästa något afseende vid nyssnämnda utveckling eller omkastning beträffande sjökrigsmaterielen. Icke hade väl vi då varit så konservativa, att vi, ehuru vi märkt, att materielen icke vore tidsenlig eller lämplig, ändock fortsatt med anskaffande af samma slags materiel, så länge de anslagna penningarne räckte. Åh nej, vi hade nog liksom alla andra länder sökt följa med vår tid.

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Nu är emellertid detta skede förbi; nu hafva åsigtarna om den lämpligaste konstruktionen af sjökrigsmateriel fullt stadgat sig, ty på de sista 20 à 25 åren har icke något egentligt nytt framträdtt inom de stora marinerna, och vi behöfva därför icke nu riskera, att sådana stora omkastningar åter skola på länge behöfva hos oss ega rum. Derför är icke heller faran af att nu bevilja ett fast nybyggnadsanslag för flottan på långt när så stor, som herr Pehrson i Törneryd ansåg den vara. Dessa monitorer, som herr Pehrson också talade om, äro visst icke numera tidsenliga och användbara på samma sätt och i den rigtning, som när de byggdes, men dessa fartyg kunna dock ännu den dag som är blifva ganska nyttiga och väl använda. De ingå nemligen som en väsentlig del i den krigsstyrka, som skall användas vid försvaret af vissa positioner, så att för oss spela de en ingalunda oviktig roll. Under sådana förhållanden tycker jag icke att man har rätt att säga, att den omständigheten, att man iuktat att det man skaffar sig under tidernas längd skall behöfva undergå förändringar, är ett skäl till att icke skaffa *något*.

Herr Odhner: Herr talman! Jag vill visst icke förneka betydelsen af de skäl, som reservanterna anfört för sin åsigt. Jag menar då likväl egentligen det skäl, som de anfört i första rummet, nemligen det som rör rikets kredit och den ofördelaktiga inverkan, som en åtgärd af här ifrågasatt beskaffenhet skulle derpå kunna utöfva. Hvad återigen beträffar det reservanternas hufvudskäl, som förekommer i andra stycket på sid. 21, nemligen att, om man nästan på en gång för ändamålet använder så stora summor, som motionärerna förutsatt, "skulle visserligen allt det väsentligaste af den erforderliga krigsmaterielen kunna under den närmaste framtiden anskaffas, men med de hastiga förändringar, typer och modeller äro underkastade, skulle den sålunda förvärfvade materielen, i synnerhet den som tillhör flottan, snart icke längre vara tidsenlig" — hvad beträffar det skälet, så kan det väl hända att det träffar i någon mån motionärerna, men jag kan icke se att det träffar utskottet. Ty medan motionärerna hafva förutsatt en temligen kort anskaffningstid, har deremot utskottet, synes det mig, antagit en ganska lång period för denna anskaffning. Dessutom har ju utskottet i sin kläm icke inlåtit sig på denna specialfråga, utan endast yrkat en utredning af saken.

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
störkande
m. m.
(Forts.)

Jag återgår således till det förstnämnda skälet, nemligen hvad som rörde rikets kredit. Det är det enda, som jag kan tillerkänna någon större betydelse. Jag kan då icke föreställa mig att det skulle vara så farligt, som herrar reservanter hafva menat, att beträda en dylik väg, som den utskottet tänkt sig. Att ett lån upptages för ett så kalladt improduktivt ändamål, borde väl icke så synnerligen skada rikets kredit under två förutsättningar, nemligen dels att det sker endast undantagsvis, för en enda gång, och dels att man oryggligen följer den grundsatsen, att lånet upptages uteslutande inom landet. Nu säga visserligen reservanterna att, om man också går aldrig så försigtigt till väga med afseende på dylika obligationer, man icke kan hindra att de söka sig väg till utlandet. Ja, det är visserligen möjligt, att ett mindre antal af dessa obligationer skulle hamna på utländsk botten. Men det är å andra sidan väl föga troligt, att ett sådant mindre antal skulle väsentligen rubba eller skada vår kredit i utlandet, då den för öfrigt är god och väl grundad och då Sverige i allt fall och under alla omständigheter kommer att höra till de minst skuldsatta staterna. Om jag äfven ur denna synpunkt ännu skulle hafva kvar några betänkligheter, så häfvas de helt och hållet genom en enda reflexion. Det är den, som äfven finnes här anford af motionärerna och af utskottet, att, om ingen extra ordinär åtgärd vidtages, utan allt får fortgå med samma långsamhet som hittills, blir deraf en oundviklig följd, att vårt försvar aldrig kan blifva annat än halffärdigt, bristfälligt och otillfredsställande för sitt ändamål och i farans stund; vi kunna då icke hoppas att få någonting annat än en flotta, som icke är i stånd att försvara våra kuststäder eller skydda vår neutralitet, en armé, som icke är försedd med tillräckliga vapen, fästningar som äro halffärdiga och halfbestyckade och slutligen — hvad som är det allra betänkligaste — de viktigaste punkterna i vårt land alldeles obefästade, såsom i synnerhet Stockholm och Göteborg, Gotland och framför allt den vigtiga norrländska gränsen. Det kan då lätteligen hända, att alla våra hittills på försvaret nedlagda kostnader äro rent af bortkastade och förspilda. Det kan hända, att våra hamnstäder komma att brandskattas och vår öppna landsbygd hemsökas och utsugas af fiendtliga requisitioner och att inom några få dagar af landet utpressas lika många millioner, som nu äro i fråga att låna och amortera under en längre följd af år till förekommande af sådana eventualiteter, som jag nyss nämnt. Det kan till och med inträffa, att vår sjelfständighet sättes i fara och gifves till spillo. Läger man nu i den ena vågskålen allt detta och i den andra vågskålen farhågan eller möjligheten — ty det är ju icke annat än en *möjlighet*, mine herrar! — att våra statspapper för ett ögonblick skulle komma att sjunka med en och annan procent på den utländska marknaden, så kan jag för min del icke ett ögonblick tveka i valet. Hvad särskildt beträffar våra statspapper och deras sjunkande värde, vill jag fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. Om ock ett sådant sjunkande skulle inträffa i sammanhang med ett dylikt försvarslån, hvad tro herrarne skulle inträffa i fall af ett krig, om det visade sig att Sverige icke vore i stånd att häfda sin neutralitet, om Sverige stode vanmäktigt och ur

stånd att försvara sig sjelft? Jo, då skulle man få se fall på våra statspapper, hvartill man aldrig förr varit vittne. Detta är äfven en omständighet att taga i betraktande.

Jag kan under dessa förhållanden icke annat än uttala mina sympatier för förslaget och yrka bifall till utskottets hemställan, så mycket hellre, som utskottet uti sin motivering hållit sig inom måttligare gränser än motionärerna; hvartill kommer att den utredning, som utskottet begär, bäst skall komma att visa både fördelarne och olägenheterna af det nya system, som här blifvit ifrågasatt.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Med herr Odhner instämde herrar *Swarthling*, *Eklund* från Norrköping, *Boëthius*, *Grundell* och *Nyström*.

Vidare anförde:

Herr Palme: Herr talman, mine herrar! Då jag för något öfver 20 år sedan för första gången åhörde en föreläsning i krigskonst på Karlberg, började föreläsaren sin kurs med att utlägga den stora nytan för individen så väl som för staten och den stora välsignelsen af krig. Ja, mine herrar, det är verkligen så, att ifrån en af statens lärostolar dylika läror inplantas hos de unga krigareämnena eller åtminstone inplantades; och dessa läror hafva, om jag icke misstager mig, återfunnits i en tryckt lärobok i ämnet. Alldeles samma eller närbeslägtade åsikter synas mig gå igen såväl i motionärernas förslag som i åtskilliga af de tidningar, som omnämnt desamma och som angående det nu ifrågasatta lånet anse att detta "endast af en inskränkt uppfattning kan betecknas som improduktivt". I detta afseende skall jag be att få erinra, hurusom en af motionärerna talar om, att dylika lån åstadkomma "nya och förökade industrier i landet" samt gynna all industri, och att ett system med inhemska lån för försvarsändamål "icke utsuger utan höjer industrien och kapitaltillväxten, hvarigenom välståndet och nationalförmögenheten ökas och befrämjas". Jag har icke fått fullt klart för mig, i hvad mån utskottets majoritet delar dessa åsikter, och om icke möjligen samma ärade majoritet kan anse, att pansarfartyg kunna för vårt land insegla frakter, och fästningar möjligen användas för lukrativa fastighetsplaceringar. Ty det är endast med temligen stor tvekan, som utskottet tager afstånd från de nyss af mig antydda meningarna, då utskottet förordar dylika lån, "fastän icke i ordets rätta bemärkelse för produktivt ändamål". Dermed må emellertid vara huru som helst, så kan det — mena dessa förslags anhängare — dock icke förnekas, att dessa lån, upptagna till ett ålskadt fosterlands försvar, således äro ytterst afsedda för produktiva ändamål. Det är sant, att i viss mån kunna försvarsutgifter liknas vid de utgifter, som en fastighetsegare ålägger sig i och för brandförsäkring af sin egendom. Men likasom ett brandförsäkringsbolag kan för en viss risk fordra så höga premier, att de blifva helt enkelt olidliga för dem, som hafva att gälda desamma, på samma sätt är det med de försvarsutgifter, som kunna af en stat för-

*Angående
upplagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

dras. Det måste gifvas en gräns, utöfver hvilken dylika utgifter icke kunna gå; och hvad vårt fosterland beträffar, synes mig för närvarande denna gräns icke blott upphunnen, utan äfven öfverskriden.

Betrakta vi förhållandena Europa rundt, så se vi att de utgifter, som Sveriges folk åtagit sig för sitt försvar — jemförda med såväl invånareantalet som med statsbudgeten i dess helhet — äro större än i de allra flesta länder. Våra försvarsutgifter belöpa sig, som bekant, till något öfver 8 kronor per individ af landets befolkning och uppgå till 38 à 40 procent af samtliga statsutgifterna. Se vi t. ex. på Spanien, så har detta land, som dock vill räkna sig såsom stormagterna närstående, en utgift för försvaret af endast 6 kr. 40 öre per invånare och något öfver 21 procent af statsbudgeten. Grekland har en sådan utgift af $6\frac{1}{2}$ krona per invånare och inemot 23 procent af statsbudgeten. Holland — det rika Holland — har visserligen 12 kronor — således något mer än Sverige — per individ, men endast något öfver 27 procent af statsbudgeten. Portugal har resp. 6 kronor 50 öre och 17 procent, Rumänien 5 kronor 90 öre och 20 procent och Danmark, hvars nationalförmögenhet är betydligt större än vår, har visserligen per individ försvarsutgifter af 10 kronor 69 öre, men i procent af budgeten utgöra de endast 38—39 procent, d. v. s. ungefär samma procentsiffra som för Sverige.

Statsutskottet har gjort en annan jemförelse, nemligen mellan statsskulden, dels fördelad på antalet invånare, dels i jemförelse med de årliga statsinkomsterna. Jag föreställer mig dock, att den af mig gjorda jemförelsen är med afseende på den nu föreliggande frågan mera upplysande. Och för öfrigt, den omständigheten, att vi hittills lyckats hålla oss temligen lågt nere på skuldsättningens skala, den omständigheten betydter icke på något sätt, att vi ytterligare kunna bära en än vidare utsträckt skuldsättning — och detta för improduktiva ändamål. En fattig man kan hafva de allra största svårigheter att uppbära och dragas med en jemförelsevis obetydlig skuldsomma, medan en rik man utan olägenhet kan låna upp en förmögenhet. Det är denna omständighet, som bör tagas i beräkning. Det är *nationalförmögenheten*, som vid de af utskottet anställda jemförelserna icke tagits i betraktande. Och i fråga om nationalförmögenheten stå vi gudnås ej så högt på nationernas rangskala, att vi icke redan genom en ringa ökning af vår statsskuld skulle kunna komma i det obehagligaste läge.

Huru skulle vi då, menar man, kunna åstadkomma de ytterligare medel, som äro nödvändiga för åvägbringande af ett betryggande försvar?

Jag skall be att angående flottan få anföra en liten jemförelse, som jag tagit mig friheten göra. Det är en jemförelse mellan den svenska och den danska flottan. Jag gjorde denna beräkning förlidet år och har sedermera icke haft tillfälle att kontrollera siffrorna eller att komplettera dem med de sedan dess offentliggjorda uppgifterna. Jag vill först nämna, att enligt ett enstämmigt — som jag tror åtminstone, fullkomligt enstämmigt — uttalande af alla, som känna de båda ländernas mariner, den danska flottan ovedersägligen är den

svenska öfverlägsen. — Den danska flottan har 4 pansarskepp, den svenska har sina 3 första klassens pansarbåtar, men dessutom har den danska flottan 3 pansarbatterier, åtskilliga snabbgående kryssare, deribland både fregatter och korvetter, en hel del kanonbåtar o. s. v. Vi hafva visserligen en hel del pansarbåtar, bland hvilka till andra klassen räknas våra monitörer och till tredje klassen några föräldrade, i början af 1870-talet byggda småbåtar, hvaribland till och med finnas sådana, som drifvas med handkraft. Dessutom hafva vi några kanonbåtar af för liten fart och jemförelsevis ringa stridsvärde samt åtskilliga "öfnings- och skolfartyg". Gå vi till minbåtarne, detta viktiga moment i sjöförsvaret, så finna vi oss fullkomligt sakna s. k. minbåtar för öppen sjö. Sådana har Danmark icke mindre än 6. Vi hafva icke någon minbåt, som enligt europeiskt begrepp kan kallas för en första klassens minbåt, under det att Danmark har 3 sådana. Vi hafva deremot 12 af andra klassen mot Danmarks 2 och 8 af tredje klassen mot Danmarks 11. Se vi åter på den danska flottans tonnage, befinnes denna vara omkring 23 procent större än den svenska flottans, och gå vi till det sammanlagda antalet hästkrafter, är detta i den danska flottan 58 procent större än i den svenska flottan. Medelfarten är — så godt jag kunnat beräkna den efter föreliggande uppgifter — cirka 15 procent större i den danska flottan än i den svenska.

Huru är nu allt detta möjligt? kan man fråga sig. Har Danmark haft tillfälle att under denna marinernas nyanskaffningsperiod göra så mycket större uppoffringar för sin flotta än vi ha gjort? Ja, det har Danmark haft. Enligt de uppgifter, jag från Köpenhamn sökt förskaffa mig — hvilka visserligen äro temligen approximativa och afse runda milliontal — kostar Danmarks nuvarande flotta cirka 32 millioner. Gå vi åter till vår svenska flotta, så var dess — jag vill kalla det *bokförbara värde* för ett år sedan, enligt mig lemnade specificerade uppgifter rörande kostnaderna för alla våra krigsfartyg, något öfver 20 millioner. Alltså har Danmarks flotta kostat öfver 50 procent mera än den svenska flottan. Då blir nästa fråga: i sådant fall måtte väl Danmarks marinbudget vara betydligt större än den svenska marinbudgeten? Jag har i detta hänseende summerat i hop samtliga utgifter för marinen i Sverige och för marinen i Danmark under åren 1871—1892. Jag har dervid funnit, att den danska marinen under dessa år visserligen har kostat 133½ millioner, medan den svenska marinen endast kostat 124½ millioner. Men rörande den senare vill jag påpeka, att detta är båtsmanshållet oberäknadt. Räknas detta med, blir skillnaden högst obetydlig. Analyserar man, huru dessa medel inom Danmark och inom Sverige blifvit för flottan fruktbargjorda, finner man, att af detta anslag i Danmark utgått öfver 57 millioner för nybyggnad och underhåll af fartygsmateriel, medan i Sverige dertill har kunnat anslås endast något öfver 23 millioner. Detta i ordinarie anslag. Läggas härtil de extra ordinarie anslagen till fartygsmateriel, artilleri och minmateriel, kommer man för Danmark till en summa af 84½ millioner och för Sverige till 55½ millioner. Af denna sammanställning framgår, att af Danmarks hela marinbudget, 133½ millioner, icke mindre än 84½ millioner eller 63 procent användts till materiel, hufvudsakligen

*Angående
upplagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

till fartygsbyggnad, medan af våra 124½ millioner endast 55½ millioner eller 44 procent användts till materiel. Detta bevisar, att till aflönningar, till underhåll samt till administrationen — den kongl. svenska byråkratien! — hafva vi använt 56 procent af vår marinbudget, medan våra sparsamma danska grannar dertill använt endast 37 procent. Grefve Arvid Posse yttrade också en gång i denna kammare angående samma sak, att "praktiskt taget, hela 5:te hufvudtitelns anslag bokstafligen ätes upp".

Jag har velat anföra dessa siffror för att dermed ådagalägga, att det icke så mycket är brist på anslag, som gjort, att vår flotta icke befinner sig i så godt tillstånd som den danska flottan, utan att detta fastmer beror derpå, att man kunnat framställa berättigade anmärkningar mot det sätt, hvarpå dessa anslag blifvit använda. Jag har velat framställa dessa siffror äfven för att visa, att genom reformer inom vår flottas förvaltning ganska väsentliga belopp böra kunna inbesparas för att dermed åstadkomma en mera effektiv fartygsnybyggnad.

Då jag nu öfvergår från flottan för att kasta en blick på armén, vill jag tillåta mig att erinra kammarens ledamöter om de ansvarsfulla ord, som uttalades i den vid urtima riksdagen 1892 framlagda propositionen. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrar der, att den härordning, han framlägger, är en "helgjuten och i alla sina detaljer fullt genomförd härordning", och samma statsråd yttrade i den minnesvärda debatten den 21 november 1892, att han "förutsätter, att den stam vi få, och det befäl, som skall utbilda densamma, kommer att sköta sina åligganden lika väl som den stam och det befäl, jag nyss talade om. Blir det så", tillägger han, "är det min öfvertygelse, att den armé, med hvilken vi då skulle uppträda, skall komma att värna om vårt oberoende och fördrifva fienden ut ur landet". Och han yttrar litet längre fram vid slutet af sitt anförande: "Efter hvad jag yttrat, bör det icke förvåna herrarne, om jag slutar med att ställa en ur djupet af mitt hjerta gående bön till eder alla att godkänna detta förslag. Gören I detta", heter det, "så skolen I vinna det målet, att vårt fosterlands oberoende är tryggt." Sällan ha i denna kammare mera ansvarsfulla ord blifvit uttalade, och jag finner det särskildt af behofvet påkalladt att i ett ögonblick, då man vänder sig till kammaren med uppmaningar om att göra nya utgifter för detta "fullt betryggande" försvar, få dessa ord till kammarens protokoll återigen upplifvade. Särskildt är det utaf vigt att erinra om dessa ord, när man hör de ord, som en af de ärade motionärerna nyss uttalade, nemligen att anledningen till motionerna vore "försvars-vasendets otillfredsställande skick", och när man hör sådana uttalanden, som gjorts af en högre generalstabsofficer, en krigsministern nära stående man, hvilken angående samma utmärkta härordning yttrat, att den endast vore "provisorisk" och att den företedde bilden af ett "administrativt kaos"; och att den, som det heter, "blir sjufaldt värre, ju mera det skall förbättras i detalj".

Att nu i ett ögonblick, då vårt land enligt min öfvertygelse har nått den gräns, utöfver hvilken vi ej kunna gå med våra försvarsutgifter, ens tänka på att ytterligare öka dessa utgifter, kan jag ej

vara med om. Under sådana omständigheter kan väl ställas till mig den frågan: "Huru vill ni då ordna saken, så att detta försvar, som nu år 1895 ej är tillfredsställande, ehuru det sades blifva det år 1892, verkligen blir tillfredsställande?" Jag för min del, herr talman, kan derpå lemna endast ett enda svar, och det lyder så: *Reformer inom vår flotta samt besparingar och indragningar inom fjerde hufvudtitelns budgetområde.* Jag anser nemligen, att för att kunna ernå den ökning rörande fartygsmaterielen, som äfven jag erkänner vara af behovet påkallad, och den utveckling af vårt sjöförsvar, som äfven jag anser vara af nöden för att vi skola kunna värna vårt fädernesland, jag anser, sade jag, att det enda medlet är att göra besparingar och indragningar på fjerde hufvudtiteln och derifrån öfverflytta medel till den femte. Som jag dessutom ej kan annat än rygga tillbaka inför det i finansielt hänseende högst vådliga framtidsperspektiv, som jag anser ligga i en skuldsättning, sådan som den nu ifrågavarande, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Christerson: Med anledning af den hänvändning, som gjordes till mig, vill jag, då jag är här närvarande, yttra några ord med afseende på det, som sades angående svenska flottan i jernförelse med den danska. Skälen till de påpekade märkvärdiga förhållandena äro ganska enkla och lätt funna. Förhållandet är nemligen det, att i Danmark under en lång följd af år reguliert lemnats icke obetydliga anslag till flottans nybyggnad, deraf ett ordinarie årligt af 1,200,000 kronor. Jag minnes ej, hvilket år detta började, så att jag kan ej lemna några detaljerade sifferuppgifter; och jag beklagar, att jag ej har med mig några papper rörande de danska marinförhållandena, hvarigenom jag kunnat vara i tillfälle att komplettera eller lemna mera korrekta uppgifter än dem, den siste talaren lemnade, särskildt i ett par fall. Visst är emellertid, att en lång följd af år i Danmark det årliga anslaget till flottans nybyggnad uppgått till 1,700,000 kronor.

Men härtill må läggas äfven ett annat förhållande. Det finnes nemligen en mycket vigtig faktor, som består deri, att i den danska flottan finnes allmän värnpligt, under det att vi få betala vårt folk ganska dyrt, dyrare än i de flesta stater. Danska flottan har en helt obetydlig s. k. fast personal, som utgör en liten ram, hvilken tjänar till utbildning af de värnpligtige; och för hvarje år införskrifves det antal, som behöfves, utan att det kostar staten alls så mycket, som motsvarande utgifter hos oss.

Dessa tvenne omständigheter jemte det, att anslaget för beklädnad per man i danska flottan är lägre, och åtskilligt annat göra, att det måste blifva för samma summa penningar olika resultat i afseende å nybyggnaden.

Jag nämnde nyss det årligen återkommande anslag, som en lång tid beviljades för danska flottan, och hvarigenom arbetet kunde ordnas så, att det ena årets plan hade sammanhang med det andras, och kontrakt kunde göras för flere år på en gång, hvilket åter medförde

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

nedsättning i priset. Men under samma tid hade vi dels icke ett enda öre till ordinarie byggnadsanslag — såsom under åren 1880, 1881 och 1882 — dels, när man började behjerta detta behof i någon mån, ett ganska obetydligt anslag. Om man nu skulle värdera kostnaderna för den moderna krigsmateriel, vi fått — ty det var med den, som den senaste talaren jernförde den danska flottan — så uppgå de, efter nu gällande pris, till ungefär 11 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Den uppgift, som lemnades angående minbåtarnes antal var ej riktig; men det spelar icke någon roll; faktiskt är, att vi ej hafva den stora sortens minbåtar. Men detta kommer helt enkelt deraf, att för deras anskaffning behöfliga penningar ej funnits att tillgå. Vi hafva af brist på medel ej kunnat bygga minbåtar de sista åren.

”Men”, säger man, ”det skulle göras besparingar och reformer”. Ja, mine herrar, det der ordet *reform* är nu för tiden ett mycket omtyckt ord. Ingen kunde vara mer tacksam än jag och min granne här på bänken, om vi kunde få närmare angifvet, hvori dessa reformer skulle bestå. Huru gerna vi än vilja reformera och förbättra, måste vi dock tveksamt spörja: ”Hvar skall man kunna åstadkomma några verkliga besparingar?” ”Jo”, svaras det, ”först skall en reform ske i fråga om personalen.” Men det, som skulle kunna, om än med svårighet, dragas in genom en den strängaste reduktion i detta hänseende, är en så försvinnande obetydlighet, att det är nära nog ett skämt att jämföra dessa besparingar med kostnaderna för byggandet af krigsfartyg.

Således återstår blott ett anslag, som man kunde tänka användas, nemligen anslaget för flottans underhåll och nybyggnad, såsom det sedan gammalt heter. Detta anslag utgör, som herrarne veta, 1,200,000 kronor om året. Men hvad är det, som härmed skall underhållas? Det är dessa varf med byggnader, dockor, kajer och samtliga de fartyg, som vår marin för närvarande eger. Finnes det någon, som kan gifva Kongl. Maj:t fullmakt att låta dessa förfalla? Kan man hafva rättighet dertill, eftersom man säger, att här måste sparas för att finna medel att bygga nya fartyg för? Jag tror icke, att någon departementschef gerna på eget ansvar vill tillåta befintlig materiel och byggnader förfalla. Då det således kan tydligt påvisas — hvilket statsrevisorerna lätt kunna kontrollera — att dessa penningar verkligen gå åt för att underhålla hvad som finnes, är det ingen möjlighet att af detta anslag taga någon nämnvärd summa. Man har någon gång med stora svårigheter tagit deraf till något, som varit nödvändigt att kosta på ett fartyg, såsom någon större reparation eller dylikt. Men det har medfört så stora olägenheter, att vederbörande varfchef haft största svårighet att reda sig under sådana förhållanden. Detta har t. ex. nyligen varit fallet, då man behöfde 50,000 kronor för att skaffa nya ångpannor till ett fartyg; derför måste det stå an med mycket viktigt arbete på dockportar och dockor. Att under sådana förhållanden vilja räkna på detta underhållsanslag å 1,200,000 kronor, för att på der gjorda besparingar bygga fartygsmateriel, det öfvergår mitt förstånd. Jag kan ej se, huru det skulle kunna låta sig göra.

Således finnes här ingen annan möjlighet än de s. k. reformerna

inom personalen, hvarom jag talade nyss. Men man har ej fått någon antydning om, hvari dessa skulle bestå. Om man möjligtvis skulle kunna draga in en eller annan obetydlig post på varfven, skulle besparingarna deraf — såsom en nu pågående utredning derom har visat — inskränka sig till några tusen kronor, om det ens kunde blifva så mycket.

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

Hvad således beträffar det, att danska flottan byggt så mycket och vi så litet, så har jag visat, att anledningen helt enkelt varit den, att vi ej haft penningar att bygga för, under det deremot intet år gått, så länge jag kan minnas — och jag minnes den danska flottan sedan ganska långt tillbaka — utan att danska flottan haft ett i förhållande till landets storlek ganska respektabelt anslag att bygga fartyg för.

Hvad slutligen beträffar samme talares yttrande angående chefsen för landtförsvaret anförande vid 1892 års riksdag, så gälde det organisationen af *personalen*, under det att här är fråga om anskaffning af *materiel*. Men om man har en väl organiserad personal, så är detta ej detsamma som "någon materiel behöfver ej anskaffas." Tvärtom, det ena är en följd af det andra.

Herr Alsterlund: Herr talman, mine herrar! Å ena sidan måste man med tacksamhet erkänna, att Riksdagen vidtagit mycket betydande förbättringar i landets försvar. Men därför får man å andra sidan ej blunda för de många och stora brister, som ännu återstå att afhjelpa i afseende å försvaret, för att det skall kunna fylla sitt mål: värnandet af vår frihet och sjelfständighet.

En talare på stockholmsbänken sade, att vårt försvar vore synnerligen dyrt. Jag är ej nu i tillfälle att korrigera hans siffror; men om jag vore det, skulle nog säkert åtskilliga af dem kunna reduceras. Emellertid medgifver jag gerna, att försvaret är dyrt; men jag ber dock herrarne lägga märke till, att de medel, som utgå ur statskassan till försvaret, komma snart sagdt alla näringar till godo och blifva således till fördel för de många, som af dem hafva sitt lefvebröd. Staten är genom armén och flottan en stor arbetsgifvare; och vore den ej det, skulle detta för visso blifva mycket kämbart på många näringslivets områden.

De hufvudsakliga brister i försvaret, som, enligt motionärernas mening, böra i första hand afhjelpas, äro, såsom af motionen synes och af en talare på karlskronabänken redan framhållits, följande.

Flottan saknar större delen af de fartyg, som den, enligt 1892 års sjökrigsmaterielskomité, bör ega för att kunna utföra den stora och viktiga del af försvaret, som henne tillkommer.

Armén har ej tidsenliga vapen.

Rikets fästningar äro ej i det stånd, att de lemua tillräckligt skydd åt de punkter och viktiga orter, som de äro afsedda att skydda.

Hvad flottan beträffar, har dels talaren på karlskronabänken, dels herr statsrådet och chefen för kongl. sjöförsvarsdepartementet derom utförligt yttrat sig. Jag skall därför inskränka mig till att instämma med dem.

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Hvad åter behovet af eldhandvapen för armén vidkommer, har, såsom bekant, Riksdagen beaktat detta behof, då den för någon tid sedan anslog medel för dels inköp af repeterkarbiner för specialvapnen, dels ock ändring af Karl Gustafs stads gevärsfaktori, så att de nya gevären för armén der må kunna tillverkas. Dessa gevär beräknas kosta 7 millioner kronor. Det är därför icke troligt och knappast möjligt att af skattebidrag årligen anslå så stora summor, som erfordras, för att armén skall inom den tid, behovet kräver, förses med dessa vapen.

Hvad vidare rikets fästningar angår, så hafva vi Karlsborgs fästning, som varit under byggnad i öfver 60 år, men är det oaktadt ännu ej fullbordad. Vidare hafva vi befästningarna utanför Stockholm. Af myndigheterna har blifvit framhållet, att dessa behöfva förbättras och förstärkas. Stockholm är Sveriges hjerta. Denna stad har den stora strategiska betydelse, att den, som innehar densamma, har nyckeln till Mälare-dalen. Man finner således, hvilka ofantligt stora fördelar det skulle vara för en fiende att bemäktiga sig nämnde stad. Hufvudstadens fall skulle dessutom utöfva ett så öfverväldigande moraliskt inflytande i landet, att fortsättandet af ett krig derefter blefve omöjligt. För oss återstode under sådant förhållande endast att sluta fred på de villkor, segraren kunde bestämma, vore dessa villkor än så hårda. Då befästningarna utanför hufvudstaden alltså ej utgöra från sjösidan tillräckligt skydd för densamma, måste enligt mitt förmenande deraf framgå den tvingande nödvändigheten att inom så kort tid som möjligt sätta dessa fästningsverk i fullt försvarbart skick. Slutligen hafva vi Kungsholms fästning vid Karlskrona, som skyddar flottans hufvudstation derstädes; äfven denna fästning är i sådant skick — såsom jemväl blifvit af myndigheterna framhållet — att den ej fyller sitt mål. Dessutom behöfvas fästningar särskildt uti vår nordligaste provins, men äfven på Gotland. Norrbotten är, som bekant, en gränsprovins emot en mäktig granne och den enda provins, genom hvilken vi sammanhånga med kontinenten. Med skäl kan sägas, att portarne vid rikets nordgräns stå på vid gafvel gent emot ett anfall öfver Torneå-dalen. Det är hög tid att tillsluta dessa portar genom att anlägga å lämplig ort lämpliga befästningar i nämnda provins. Sverige är så vidt jag vet det enda land, som uraktlåtit skydda sin landgräns med fästningar. Och hvad Gotland beträffar, har det med skäl ansetts nödvändigt att bygga ett fäste der, så att, om äfven de gotländska hamnarne skulle tagas af en fiende, ön därför eller derigenom icke varder eröfrad.

Det är gifvet, att för alla dessa behofs fyllande fordras stora summor, jag tänker att vi alla böra vara ense derom att det icke är möjligt anskaffa desamma genom årliga skattebidrag; och det är därför motionärerna hafva djerfts föreslå den utvägen att upptaga ett lån. Som af motionen synes, finnas liggande i våra banker och penningförvaltande verk 764 millioner kronor i rundt tal. Det skulle således vara ganska lätt att upptaga ett inhemskt lån för ifrågavarande ändamål. Utskottet har emellertid ej i allo varit af samma mening som motionärerna, utan för sin del föreslagit,

att Riksdagen i anledning af herr friherre Klinckowströms, herr af Buréns, herr Almströms m. fl. och herr Lillieböcks m. fl. motioner måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade låta upprätta och för näst sammanträdande Riksdag framlägga utredning angående de anslagsbehof, som måste tillgodoses för att vårt försvar må såväl till lands som till sjös, jemväl hvad materielen angår, varda fullständigadt, tillika med förslag i hvad mån och på hvad sätt medel dertill må lämpligast beredas“.

Uti motiveringen har utskottet särskildt framhållit, att det icke kan dela motionärernas uppfattning i afseende på de summor, som motionärerna föreslagit skulle användas för flottan, ej heller i afseende å den tid, inom hvilken motionärerna anse flottans materiel böra anskaffas, utan har utskottet ansett, att denna tid borde utsträckas och att endast 10 å 11 millioner kronor borde för ändamålet anslås. Hvad deremot beträffar landtförsvarets behof, synes utskottet vara af samma mening som motionärerna.

Emot detta utskottets beslut har reservation anförts af ledamöterna från denna kammare. De säga: “Då den af Riksdagen beslutade omorganisationen af hären och flottan, så vidt personalen beträffar, snart varder fullbordad, anse vi, i likhet med motionärerna, till följd häraf vara angeläget, att den materiel, som för denna personal erfordras för att den skall kunna fylla sin uppgift, varder anskaffad“. Reservanterna och motionärerna äro således beträffande behofvet af materielen af alldeles samma åsigt, men deremot icke i afseende på sättet för denna materiels anskaffning. Reservanterna anse det vara farligt att beträda lånevägen. Härpå har redan en talare på stockholmsbänken svarat. Till hvad han yttrat skall jag be att få lägga en erinran om att äfven andra länder låna medel för försvarsändamål. Konungariket Danmark har nedlagt 54 (säger *femtiofyra*) millioner kronor på befästandet af Köpenhamn. Befästningsarbetet började år 1886 och afslöts år 1894. På dessa 8 år hafva således utgifvits årligen mellan 6 och 7 millioner kronor. Det är gifvet, att landet för dessa stora utgifter måst anlita lånevägen. Belgien utgaf i slutet af 1860-talet för Antwerpens befästande 60 millioner kronor, och ytterligare hafva 14 millioner kronor anslagits för samma ändamål samt dessutom 18 millioner för befästandet af Maas-linien. Schweiz, som fått sig garanterad af stormagterna neutralitet, har icke förty under de sista tio åren utgifvit 11 millioner kronor för befästningar å S:t Gotthard. Rumänien har likaledes under de senaste tio åren nedlagt 63 millioner kronor på befästningarna kring Bukarest samt ytterligare för gränsbefästningar 16 millioner. Herrarne finna häraf, hvilka ofantligt stora summor dessa länder, som äro med oss i ekonomiskt hänseende något så när likställda, uppoffrat för sitt försvar. Att de måst härvid anlita lånevägen, är helt naturligt; och så vidt jag vet har deras kredit häraf ej lidit. Jag tror därför, att vi också utan fara för, att vår kredit skall förstöras eller sjunka, kunna anlita samma väg. Hvad vi derigenom vunne vore den ofantligt stora fördelen, att vårt försvar inom något så när rimlig tid blefve försatt

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

godt skick, utan att de årliga utgifterna för försvaret derigenom nämnvärdt komme att höjas.

Vidare säga reservanterna, att de anse det till och med med hänsyn till försvaret vara ofördelaktigt att på en gång anskaffa så mycken materiel som motionärerna föreslagit, synnerligast hvad flottan vidkommer, och detta därför att, med de hastiga förändringar typer och modeller äro underkastade, den sålunda förvärfvade materielen, synnerligast hvad flottan vidkommer, snart skulle vara icke tidsenlig. Härpå har beträffande sjövapnet herr statsrådet och chefen för sjöförsvaret redan svarat. Hvad deremot anskaffandet af vapen beträffar, så är det ju gifvet, att, sedan man beslutat sig för att förse armén med nya gevär, det ligger stor vikt uppå, att dessa gevär så fort som möjligt blifva färdiga, på det att icke, om krig skulle inträffa, armén måtte behöfva gå i fält med två gevärsmodeller, som skulle bland annat medföra den ofantligt stora olägenheten att nödgas hafva två ammunitionssorter. Reservanternas skäl i afseende å eldhandvapnen är således alls icke hållbart. Samma är förhållandet beträffande befästningarna. Särskildt ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att, såsom redan blifvit framhållet, utskottet afvikit från motionärernas förslag med afseende å såväl tiden för anskaffandet af sjökrigsmateriel som ock å de härför erforderliga summorna. Reservanterna borde därför, med den uppfattning de uttalat, särskildt i afseende å flottan kunnat förena sig med utskottet.

Herr Palme sade, så vidt jag fattade honom rätt, att det framgick af motionen, som om motionärerna skulle anse det ligga en välsignelse i kriget. Om jag missuppfattade hans ord, ber jag om ursäkt därför. Men om min uppfattning var riktig, vill jag säga, att jag icke förstår, huru han kunnat finna en sådan tanke i motionen.

För min del anser jag kriget såsom ett mensklighetens plågoris, och jag beder ur djupet af mitt hjerta, att Gud måtte beskydda och bevara vårt fädernesland för dess olyckor.

Vidare framhöll herr Palme, att den danska marinen vore betydligt öfverlägsen den svenska. Jag kan icke finna, att detta kan vara något skäl för att vi icke skulle förbättra vår marin. Slutligen talade herr Palme om, att år 1892 hade det hetat att vårt försvar skulle blifva så bra, men år 1895 säger man att det finnes så stora brister i försvaret att afhjelpa. Ja hvad man sade år 1892, det var att personalen skulle komma i godt skick genom den då antagna organisationen, men naturligtvis fordras det vapen till personalen. Jag skall be, herr talman, att i kammarens minne få återkalla de ord, som uttalades i en skrifvelse till Kongl. Maj:t af den första Riksdagen under det nya riksdagsskicket. De orden voro ungefär följande: "Nationen kan aldrig med erforderligt lugn öfverlemna sig åt sin inre fredliga utveckling, förrän frågan om ordnandet af dess försvar blifvit på ett tillfredsställande sätt löst". Ännu är icke den frågan löst. Låt oss infria de orden. Fäderneslandet fordrar det af oss, äfven om de bördor, som vi måste ikläda oss därför, blifva tunga.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag skall endast be att få i korthet beröra en detalj, som nyss uttalades från statsrådsbänken. Det nämndes, att man icke borde vara så rädd nu, då åsigtorna rörande beskaftenheten af sjöförsvarmaterielen hunnit stadga sig. För min del tror jag icke att man kan trygga sig mycket dervid, ty hvem kan väl säga, när åsigtorna härutinnan hunnit stadga sig, och hvem kan förutsäga, att han har framtidens uppfinningar i sin hand. Jag tror, att man i stället kan på goda grunder antaga, att förändringar komma i berörda afseende att ega rum lika ofta och lika hastigt hädanefter som hittills. Hvad beträffar det gagn vi numera skulle kunna hafva af våra monitorer, såsom det också nämndes från statsrådsbänken, så tror jag att vi ännu kunna hafva något gagn af dessa monitorer vid vårt kustförsvär. Men ingalunda tror jag, att man numera har väsentligt gagn af sådana fartyg, om det gäller att försvara sig på öppna sjön. Jag vill icke längre ingå på detta ämne, emedan det är ett område, som för mig måste vara till stor del främmande.

Sedan jag sist hade ordet, har det blifvit framhållet, att det skulle vara mindre farligt att antaga utskottets förslag än motionärernas, och en talare förklarade alldeles bestämdt, att om det varit fråga om att bifalla motionärernas hemställan, skulle han på inga villkor kunnat vara med derom. Men jag ställer det spørsmålet särskildt till den talaren, jag menar herr Odhner på stockholmsbänken: Hvad är skilnaden mellan motionärernas förslag och utskottets skrifvelseförslag? Jo, snart sagdt ingen. Skilnaden ligger blott och bart i beloppet, som man för denna första gång ämnar anskaffa. Men deri ligger icke den största betydelsen efter min åsigt, utan den ligger deruti, att vi en gång beträddt den farliga vägen, lånevägen, och sedan vi en gång beträddt denna väg, är det ingen garanti för att icke Riksdagen kan komma att taga ett andra och ett tredje steg i samma riktning.

Jag har icke kunnat undvika att erinra äfven om detta.

Herr Palme: Den näst siste talaren yttrade, att jag gjort jemförelser mellan den danska och den svenska flottan och dervid funnit att den danska vore öfverlägsen den svenska, och deraf drog han den konsekvensen, att därför att jag ansåg detta skulle jag icke vilja vara med om att offra något för vårt sjöförsvär. Detta kan så mycket mindre vara min åsigt, som det alldeles tydligt torde, af hvad jag nyss hade äran yttra, framgå, att jag är varmt intresserad för ett så starkt sjöförsvär, som våra tillgångar någonsin kunna medgifva. Jag är nemligen icke af samma åsigt som nuvarande statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, hvilken vid 1893 års riksdag yttrade, att ändamålet med vårt försvar ingalunda vore *”att hindra fienden på alla punkter att komma inom vårt område, utan att med visshet drifva ut honom ur landet så snart som möjligt”*.

Jag är fastmer af en alldeles motsatt åsigt, nemligen den, som funnit sitt uttryck i några ord af en af våra hänsofne konungar, att *”rikets tryggaste förmur, dess säkraste värn och försvar”* vore ett godt sjöförsvär.

Hvad angår det uttalande, som herr statsrådet och chefen för

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

sjöförsvarsdepartementet hade, ber jag att få påpeka, att uppgifterna rörande danska flottan och särskildt rörande danska flottans minbåtar äro hemtade ur en för honom säkerligen väl bekant bok, nemligen "Almanach für die k. u. k. Kriegs-Marine 1894", hvilket arbete allmänt anses vara synnerligen omsorgsfullt och noggrant utarbetadt, och der det tydligt står i en jämförelsetabell mellan de olika ländernas vapenkrafter, att Danmark väl, men icke Sverige, har några torpedobåtar så beskaffade, att de kunna kallas "Hochsee-Torpedoboote". Jag har eftertelefonerat de jämförelsetabeller, på hvilka jag stödde mina meddelade sifferuppgifter rörande svenska och danska flottan, och i dem äro upptagna alla år från 1871 till och med 1892. Af dessa tabeller — jag har dem här — framgår, att danska flottan under nämnda tid hade för nybyggnadsföretag ett fast anslag af 840,000 kronor, hvilket belopp vid periodens slut hade stigit till 1,200,000 kronor, samt ett extra anslag å i början blott 169,000 kronor för fartygsbyggnad tillsammans med anskaffande af artilleri och minor, hvilket sedermera höjdes och i slutet af perioden steg till 6—700,000 kronor. Herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet frågar, hvilka reformer som skulle kunna genomföras. Jag vill derpå svara ett par ord.

I slutet af det anförande, som herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet nyss hade, gjorde han sig till tolk för sin embetsbroder inom landtförsvarsdepartementet. Jag helsar detta såsom ett synnerligen glädjande symptom i en riktning, hvilken enligt min öfvertygelse i sig innebär en af de allra förnämsta och viktigaste reformerna i vårt försvarsväsende, nemligen en sammanslagning af landt- och sjöförsvarsdepartementen. Det är också åtskilliga andra reformer, som kunde tänkas. Det kunde tänkas, att man skulle indraga den ena af flottans stationer. Det kunde tänkas, att man skulle minska åtskillig ännu qvarstående militärlyx. Men det är ju icke detta, det här egentligen är fråga om.

Såväl herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet som den näst siste talaren ville försöka bortresonera den verkliga innebörden af det yttrande till Andra Kammarens protokoll, som den 21 november 1892 fälades af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet. För min del kan jag icke tolka ifrågavarande fras på mer än ett enda sätt. Att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ställt en ur djupet af hans hjerta gående bön till kammarens ledamöter att godkänna härordningsförslaget och tillfogat löftet: "Gören I detta, så skolen I vinna det målet, att vårt fosterlands oberoende är trygghadt." Det är ett drygt ansvar inför hela Sveriges folk, som herr krigsministern iklädt sig genom detta löfte, som icke *kan* tolkas på mer än ett sätt. Och jag föreställer mig, att kammaren är fullt enig med mig derom, att nämnda ord icke kunna tolkas på annat sätt, än att de gälla *hela* vårt försvar och icke endast personalen. I alla händelser skulle kammaren helt säkert vara synnerligt belåten, om herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ville angifva, hvad han verkligen menade med dessa ord, om han menade något annat, än hvad det verkligen står; ty dessa ord hafva upprepats och upprepats igen hela vårt land rundt, och i dessa ord ligger till mycket stor del

anledningen till, att landet hittills så jemförelsevis utan knot burit det urtima beslutet.

*Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)*

Herr Sjö: Herr talman, mine herrar! Jag skall be att få instämman i reservanternas yrkande om afslag å utskottets hemställan. Och då jag detta gör, vill jag säga, att jag icke kan förstå, hvarför Riksdagen skall behöfva skrifva till Kongl. Maj:t om vidtagande af åtgärder och utredningar för framläggande af nya förslag till arméns förstärkande och flottans ökande, m. m.. m. m. Hvar och en af oss har, tror jag, reda på, att regeringen, icke annat än jag kan förstå, gjort sin pligt, då den framlagt förslag i den riktning, att den velat förstärka såväl det ena vapnet som det andra, förslag, ledande till så stora utgifter, att Riksdagen icke ansett sig kunna bevilja allt hvad Kongl. Maj:t äskat. Att då komma och begära, att Riksdagen skall uppmana regeringen till ett dylikt ökande af försvaret, kan jag sannerligen icke vara med om, lika litet som jag kan vara med om motionärernas förslag. Jag medgifver villigt och gerna, att motionärerna helt säkert menat väl och till och med besjålats af stark fosterlands-kärlek, då de framlagt förslag om, att Riksdagen skulle gå in på att besluta upptagande af ett lån, på sätt deras motioner visa, till belopp af 50 å 60 millioner kronor. Men jag hemställer, huruvida detta skulle vara klokt. Det skulle enligt mitt förmenande helt säkert gå ungefär samma väg, som det gått i Italien. Italien har kommit i ett sådant dilemma, att jag skulle beklaga, om vi skulle beträda den väg, som detta land gått. Vi skulle då komma på ett sluttande plan, och detta vill jag icke vara med om. Italien har på senare tid gjort allt hvad det kunnat för att få Tysklands medverkan till minskande af militärbudgeten. Tyskland har emellertid satt sig deremot, häfdande, att Italien ovilkorligen skall följa de föreskrifter, hvilka uppställts för det, då det ingick i trippelalliansen. Italiens finanser äro till följd af de stora rustningarna de allra sämsta man kan tänka sig. Italienska statspapper bortsäljas till 40 å 50 procent under deras nominella värde. Och då Italien begärt lån af Rothschild, har han svarat, att ett sådant skulle lemnas detsamma endast om det minskade på sin militärbudget. Med ett sådant exempel för ögonen kan jag icke tro, att svenska Riksdagen vill beträda en sådan väg som den ifrågavarande, en väg, som skulle leda derhän, att de ofantliga militära bördor, som deraf blefve en följd, gjorde, att vi ångrade de steg vi tagit på denna väg för militära ändamål. Om ofridens dag kommer, våra hamnar stängas och utländska lån uteblifva, skulle det kanske vara lika bra att hafva besparat i landet kapital, hvilket blefve till ovärderlig nytta vid krigs-utbrott för tillgodoseende af oundgängliga behof, som att hafva i våra hamnar en del otidsenliga fartyg och förrådshus med otidsenliga gevär och otidsenlig ammunition.

Herrarne kunna väl tänka sig, att jag har samma uppfattning i detta fall som utskottets reservanter eller att, om vi skulle forcera tillverkning och anskaffning af gevär på det sätt motionärerna och utskottet synas vilja, det sannerligen skulle gå derhän, att vi sedermera under en lång tid efter denna stora anskaffning icke skulle

Angående
upptagande af
lån för
försvarets
stärkande
m. m.
(Forts.)

kunna anskaffa de nödvändiga krigsmaterialierna. Om vi deremot rusta sakta och väl, efter råd och lägenhet — detta vill jag vara med om — då skall man åtminstone till en del hafva vid ett krigsutbrott så pass goda vapen, att de äro tidsenliga och ändamålsenliga.

När jag har denna uppfattning, kan jag icke annat än yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Andersson i Löfhult: Jag skall icke säga många ord. Jag är af alldeles samma tanke som den senaste talaren. Jag vill icke motsätta mig alla anslag till vårt försvars stärkande, utan jag skall gerna vara med om att efter råd och lägenhet anslå till vårt försvar, såväl landtförsvaret som sjöförsvaret, så mycket, som hvarje Riksdag anser sig hafva råd till. Men ingalunda vill jag vara med om att upptaga ett lån på 50 å 60 millicner kronor, som våra efterkommande skulle få att amortera. Och då jag icke vill vara med derom, skall jag yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till hvad reservanterna anfört till detta betänkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till herr A. Perssons m. fl. vid utlåtandet fogade reservation. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till den förra propositionen, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 89, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr A. Persson m. fl. afgifna vid utskottets betänkande fogade reservation.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 30 ja, men 180 nej; och hade kammaren sålunda, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den förenämnda reservationen.

§ 7.

Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.

I ordningen förekom dernäst statsutskottets memorial n:o 90, om anvisande af de i regeringsformens 13 § föreskrifna kreditivsummor.

I detta memorial hemstälde utskottet till en början:

att den i regeringsformens 63 § först omförmälda kreditivsumma må under tiden intill nästa riksdag bestämmas till två millioner femhundredratusen kronor;

Om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.
(Forts.)

Häremot hade i en vid memorialet fogad reservation herrar grefve N. G. A. Sparre, O. M. Björnstjerna, C. Lundeberg, friherre F. W. von Otter, G. D. R. Tornerhjelm, H. P. P. Tamm, I. Wijk, K. E. Bohnstedt, A. G. L. Billing, I. Kerfstedt, E. Fränckel och N. Fosser yrkat, att ifrågavarande kreditivsumma måtte bestämmas till sju millioner femhundredratusen kronor.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr vice talmannen Östberg: 63 § regeringsformen stadgar, att Riksdagen skall anvisa två särskilda tillräckliga summor, den ena att vara tillgänglig, då Konungen, till rikets försvar eller andra högst viktiga och angelägna ändamål, sedan hela statsrådets tankar deröfver blifvit inhemtade, finner den vara oundgängligen nödig, och den andra att vid infallande krig af Konungen lyftas, sedan han statsrådet in pleno hört och Riksdagen sammankallat.

Det tillkommer Riksdagen att bestämma beloppen af dessa kreditiv, men det synes mig uppenbart, att Riksdagen bör låta sig angeläget vara att de blifva *tillräckliga* för de behof, hvarför de äro afsedda, och jag anser, att det är Riksdagens skyldighet att så bestämma dem. Den summa, som man kallar det lilla kreditivet, har under många år före 1892 varit bestämd till 1,500,000 kronor och efter detta år till 2,500,000 kronor. Det har under senare tider användts en gång i slutet på 1860-talet, då ett belopp af något mer än 1,000,000 kronor anvisades för afhjelpande af följderna af en missväxt och en gång under det sista fransk-tyska kriget, då 1,500,000 kronor lyftades för vidtagande af åtskilliga åtgärder för försvarets stärkande. Man kan icke säga, att erfarenheten lemnar någon ledning i afseende å det belopp, hvartill detta kreditiv kan behöfva bestämmas, utan man måste i stället söka göra klart för sig de utgifter, för hvilka ifrågavarande kreditiv kan behöfvas. Det är nu gifvet, att det mindre kreditivet, som Kongl. Maj:t kan använda när som helst, icke är afsedt att begagnas vid uppkommande krigstillfälle, och det är lika klart, att det icke kan komma att användas för arméns sättande på krigsfot. Det belopp, som man kan komma att bestämma, är nemligen alldeles otillräckligt för en mobilisering, och dessutom ligger det i sakens natur, att en dylik åtgärd icke kan ifrågakomma utan att Riksdagen samtidigt inkallas. Deremot kan det ju inträffa, att de politiska förhållandena i Europa blifva hotande, så att Sverige måste i tid tänka på att sätta sitt försvarsväsende i det stånd, att landet kan upprätthålla sin neutralitet. Det går under sådana oroliga tider icke an att vänta till det yttersta, utan man måste redan vid den tid, då man anser sig hafva all möjlig utsigt att få bevara neutraliteten, bereda sig på möjligheten af en mobilisering.

Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
65 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)

I den promemoria af chefen för generalstabén, som bifogats utskottets betänkande, har framhållits, huru vi möjligen kunna behöfva sätta våra sjöfästningar i stånd och huruledes det kan blifva nödvändigt att för dessa fästningar inkalla manskap, och derjemte vill jag påpeka, huru det under sådana förhållanden äfven blir nödvändigt att komplettera och iordningställa förråd och utrustningspersedlar, deribland också proviant eller, med ett ord, allt sådant, som man under vanliga förhållanden icke kan och icke bör anskaffa i så stor mängd, men som är nödvändigt i tider, då man tänker sig möjligheten af en mobilisering.

Nu är det visserligen sant, att för närvarande icke förefinnes någon särskild anledning att vänta, att landets lugn skall blifva stördt, men man kan aldrig förbise, att faror kunna ligga under det nuvarande lugnet. Det fins många ämnen till oro hopade, och man måste alltid frukta, att den dagen kan komma, då Sveriges neutralitet kan blifva hotad. Då nu uppmärksamheten blifvit fästad å dessa förhållanden, är det euligt min uppfattning en pligt för Riksdagen att något öka särskildt det mindre kreditivet. Man vet, att, sedan landets försvarsväsen blifvit rätt mycket stärkt genom beslutet 1892, behofvet af medel för ifrågavarande ändamål är vida större än under förflutna tider, och dessutom var det på den tiden icke samma förhållande som nu, nemligen att man vid en mobilisering måste söka att inom en mycket kort tid bringa hela armén på fältfot, så att den genast kan operera med full utrustning. Reservanterna från Första Kammaren hafva föreslagit, att det mindre kreditivet skulle ökas till 7,500,000 kronor. Jag tror visst icke, att detta belopp är för högt, men å andra sidan synes det mig, att en fördubbling af det mindre kreditivet skulle innebära en ganska anseelig förbättring, och jag tror därför, att det vore riktigast, att man i denna kammare beslöte sig för att sätta det till denna summa. Jag tror mig veta, att det inom kammaren finnes en ganska stark stämning för denna mening. Med anledning häraf anhåller jag hos herr talmannen om proposition å det yrkandet, att, med afslag å utskottets hemställan, Riksdagen måtte besluta: att den i regeringsformens 63 § först omnämnda kreditivsumma må under tiden intill nästa riksdag bestämmas till fem millio ner kronor.

Häruti instämde herrar *Eklund* från Norrköping, *Swarthling*, *Ramstedt*, *Höghund*, *Odhner*, friherre *Lagerbring*, *Larsson* från Upsala, *Boëthius*, *Lilliehöök* och *Alsterlund*.

Herr Hedin yttrade: Herr talman! Jag skall helt korteligen anhålla, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag.

Jag vill här till en början göra en allmän anmärkning, nemligen den, att Kongl. Maj:t icke låtit Riksdagen veta, att han anser de nuvarande kreditivsummorna otillräckliga. Kongl. Maj:t har likväl samma rätt som hvilken enskild riksdagsman som helst att väcka förslag om kreditivsummornas höjande, men så har icke skett. Att säga, att kreditivsummorna, som höjdes för tre år sedan, nu behöfva ytterligare höjas, därför att försvarsväsendet, sedan den nuvarande summan första

gången bestämdes, undergått förändringar, som äro lika många förbättringar, det är synnerligen och ovanligt löjligt.

Eftersom den föregående talaren har erinrat om ett tillfälle, då man anlätade det mindre kreditivet, nemligen 1870 på sommaren, så vill jag tillägga någonting till hans yttrande, som kan i någon mån belysa, hvad han kallade den stora vigten af att i god tid bereda sig, nemligen att man då till de åtgärder, som enligt vederbörandes åsigt i första hand måste vidtagas till sjöförsvarets stärkande, räknade inköp af — stearinljus och flaggduk.

*Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)*

Herr Lasse Jönsson: Den förste talaren ansåg, att förhållandena förändrat sig så, att det vore nödvändigt att förhöja kreditiven. Jag tror tvärtom, att förhållandena ändrat sig på det sättet, att kreditiven nu behövas mindre än fordom. Vi skola komma i håg, att när det s. k. lilla kreditivet stiftades, så var det fem år mellan hvarje riksdag, hvilken tid sedan förkortades till tre år, och då var det naturligtvis nödvändigare för Kongl. Maj:t att hafva en sådan summa att tillgå än nu, då vi hafva årliga riksdagar.

Detta är den ena sidan af saken. Den andra är den, som vice talmannen omnämnde, nemligen att fästningarna skulle vara i odugligt skick, hvarför han ansåg nödvändigt att höja det lilla kreditivet. Tro herrarne, att Andra Kammaren kan vara belåten med att lilla kreditivet användes för att sätta fästningar i stånd, då vi årligen stå här och afväga behofven och hafva gemensamma voteringar om de summor, som skola anslås för sådana ändamål. Då man här nödgats afstyrka framställningar om anslag till sådant, har det alltid med styrka framhållits, hvad som fattas och hvad som erfordras för att fylla behofvet, men hvad landet kan bära, det framhåller man ej. Riksdagen skall väl icke afstå från sin rätt att bedöma dylika frågor och ställa en summa utan vidare till Kongl. Maj:ts förfogande utan att Riksdagen har någon rätt att kontrollera och se till, huru den användes och huru långt den räcker samt hvad landet tål att bära.

Ur denna synpunkt anser jag det mycket origtigt att höja denna kreditivsumma. Jag kan icke tro, att det inom denna kammare skall blifva majoritet för en sådan höjning, och derfor inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Bromée, Olsson i Sörnäs, Hansson i Solberga, Eriksson i Bäck, Persson i Tällberg, Sälling, Jansson i Saxhyttan, Dahn, Wittsell, Ola Bosson Olsson, Eriksson i Elgered, Ollas A. Ericsson, Jakob Erikson, Anderson i Hasselbol, Andersson i Nöbbelöf, Aulin, Gustafsson, Hahn, Folke Andersson, Erikson i Odensvi, Gyllensvärd, Olsson i Kyrkebol, Walter, Nordin i Hammerdal och Ericsson i Väsby.*

Ordet lemnades härefter till

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappé, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Jag skall endast be

Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)

att med några få ord få uttala mig om de skäl, som skulle motivera ett höjande af detta kreditiv. Herrarne hafva naturligtvis genomläst reservationen och funnit redan deri åberopade en del talande skäl för kreditivets höjande. Der anföres bland annat, huru krigsmaterielen betydligt ökats i pris på senare tider. I det afseendet vill jag blott erinra derom, att sista gången kreditivet lyftades, var priset på de gröfsta kanoner af den modell, man då använde för fästningarna, 8,000 kronor, och hvarje skott kostade 40 kronor. Nu kostar en sådan kanon ensam 58,000 kronor och hvarje skott 593 kronor.

Detta lilla exempel visar, i hvilken mån krigsmaterielen ökats i pris.

Men, mine herrar, när är det, som detta lilla kreditiv skulle behöfva lyftas? Det är ju framför allt, när det gäller neutralitetens upprätthållande, och vi äro väl alla ense om, att hvad som då behöfver göras, är dels att sätta vår flotta i ordning och dels att försätta våra sjöfästningar i ett sådant skick, att de icke genom en tillfällighet skulle kunna bringas i den enes eller andres af de i Östersjön stridande magternas våld. Att betydliga arbeten äro af nöden för ett dylikt sjöfästningarnes iståndsättande, torde vara eder alla bekant: en del af eder har ju nyligen rest ut och besett Vaxholm—Oscar Fredrikborg, många hafva tagit del af de handlingar, som framlagts vid denna riksdag för att motivera nödvändigheten af ökade anslag till befästningarna vid Vaxholm och Karlskrona. Det är klart, att eftersom så mycket felas för att sätta dessa fästningsverk i tillfredsställande skick, så *måste*, om olyckan är framme och det blifver nödvändigt att söka upprätthålla vår neutralitet vid ett krig emellan de större magterna i Östersjön, en särskild plan finnas uppgjord, enligt hvilken man kan *provisoriskt* ordna dessa fästningar; och i samma mån som mycket felas med afseende å de *permanent*a försvarsanordningarna, är det nödvändigt att hafva större belopp till hands för att kunna *provisoriskt* ordna försvaret. Det är försäkningslinier, som skola påfyllas och nyanläggas, det är jordverk, som måste uppkastas, det är ammunition, som måste anskaffas för belopp, hvilkas siffror det måhända icke ens är lämpligt att här omnämna, men om hvilka det alltid kan sägas, att de äro *betydliga*, det är telegraf- och telefonledning, som måste ordnas, o. s. v. När man nu härtill lägger, att våra sjöfästningar äro anlagda enligt den förutsättningen, att en ganska betydlig lefvande försvarskraft alltid skall finnas till hands, om försvaret skall kunna göras långvarigt och verksamt, och att således en partiel mobilisering hör till de åtgärder, som fordras för neutralitetens upprätthållande, så kan man inse, att man kommer icke långt med 2 $\frac{1}{2}$ millioner.

Det har sagts: hvarför har då icke *Kongl. Maj:t* framlagt förslag om höjning af dessa kreditiv? Jag tror, att Riksdagen i regeln förbehållit sig initiativet i denna fråga. Då nu dessutom öfvergångstiden icke är alldeles slut, lär i detta förhållande finnas en anledning från Kongl. Maj:ts sida att icke begära ett definitivt ordnande af frågan nu; och då det var bekant, att Riksdagen sjelf ämnade taga frågan i sin hand, så var det äfven ur den synpunkten icke något skäl att komma med en proposition.

Jag tror således, att af reservanternas verkliga förebragts talande skäl för att höja kreditiven; och då det icke är fråga om någon utgift, utan endast om att sätta oss i stånd att handla för oförutsedda händelser, så tror jag, att det vore klokt att höja kreditiven.

Om anvisande af de i regeringsformens 68 § föreskrifna kreditivsummor.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Pehrson i Törnerud: Det synes, som att reservanternas hufvudskäl för den af dem tillstyrkta förhöjningen i kreditivsummorna skulle vara: att de anse förhöjningen "vara en enkel följd af den vid 1892 års urtima riksdag beslutade, snart genomförda förbättring af härordningen och den utveckling af landets försvarsväsende, som under de senare åren egt rum, hvarigenom, särskildt om neutralitetens upprätthållande fordrar truppers ställande på fältfot, kostnaderna nu blifva större än förut, då antalet af såväl stamtrupperna som beväringssklasserna var lägre". Det synes, säger jag, som om reservanternas hufvudskäl skulle återfinnas i dessa nu af mig citerade ord. För min del får jag säga, att jag har en helt annan uppfattning af de förhållanden, som reservanternas här hafva anført, än hvad de sjelfva säga sig hafva. Det förefaller mig, som om man skulle vara i mindre behof af större kreditiv, sedan man ställt sitt försvarsväsende bättre i ordning, än hvad det var före år 1892. Förbättringar hafva ju årligen införts, särskildt beträffande landtförsvaret, ända sedan 1892, förbättringar, som äro af så väsentlig beskaffenhet, att ingen torde väl vilja förneka, att de äro af allra största betydelse. Skulle då detta återigen föra med sig ökade dispositionsbehof i förevarande afseende? Enligt hvad jag kan tycka, skulle det väl snarare ställa sig så, att ju bättre man har sitt försvarsväsende ordnad, desto mindre skulle det behöfva ifrågasättas att använda något större belopp af sådana medel, som här äro i fråga.

Om reservanternas uttalande i förevarande fall vore riktigt, så förefaller det något egendomligt, att icke Kongl. Maj:t vid 1892 års urtima riksdag förutsatte såsom en följd af bifall till Kongl. Maj:ts då framlagda härordningsförslag, att äfven samtidigt en höjning af dessa kreditiv var behöflig. Någon sådan framställning gjordes emellertid icke vid den nämnda riksdagen.

Under behandlingen af detta ärende inom statsutskottet har det under hand sagts, att när det mindre kreditivet höjdes vid 1853—1854 års riksdag, så skedde denna höjning på framställning af Kongl. Maj:t. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollera, om detta är fullt riktigt, men jag har heller ingen anledning att tvifla derpå, emedan det sades från fullt trovärdigt håll.

Jag finner en betänklighet mot att bifalla den föreslagna förhöjningen derutinnan, att enligt regeringsformens 12 § eger Konungen "att i afhandlingar och förbund med främmande magter ingå". Det låter tänka sig, att dylika förbund med främmande magter kunna leda till förvecklingar. Jag ser ytterligare i samma grundlags 13 § en bestämmelse, som äfven kan framkalla betänkligheter mot att bifalla ifrågavarande framställning. Denna paragraf säger, att Konungen kan,

Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)

Riksdagen oåtspord, börja krig och sluta fred. Jag är icke beredd att väga mina ord så, som jag skulle vilja i detta ögonblick, men så mycket vill jag hafva sagt, att jag tror, att en klok omtänksamhet från Riksdagens sida fordrar att icke ställa sig i det läget, att Riksdagen kunde genom ett bifall nu till lilla kreditivets höjning framkalla inträdandet af sådana förvecklingar, som man möjligen kunnat undgå, derest ett bifall icke lemnats.

Slutligen vill jag erinra derom, att det är icke otänkbart, att det lilla kreditivet kan komma att användas för sådana ändamål, som Riksdagen helt nyligen haft sig förelagda att pröfva, men då icke funnit godt att bevilja medel för. Regeringsformens 57 § säger, att "svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena", och denna rätt skulle enligt mitt förmenande genom en sådan åtgärd, som den af mig nu antydd, kunna på ett betänkligt sätt kringgås.

Det är på grund af de skäl jag nu anför, som jag ber att för min del få yrka bifall till statsutskottets afstyrkande förslag.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: I anledning af hvad som nyss här sades, skall jag be att få yttra ett par ord.

Det antyddes, att det skulle vara något origtigt eller rent af grundlagsstridigt, om Kongl. Maj:t af lilla kreditivet använde något belopp för ändamål, angående hvilka Riksdagen redan fattat beslut och afslagit. Men, mine herrar, — jag går tillbaka till frågan om våra sjöbefästningar —, om de befinna sig i ett otillfredsställande skick och det blir nödvändigt att utan dröjsmål provisoriskt ställa dem i ordning, kan man då säga, att ett användande af kreditivmedlen för detta mål, ehuru Riksdagen ännu ej beviljat anslagen för de permanenta befästningsanordningarne — kan man säga att, detta skulle vara förbjudet eller olagligt? Nej, det är både nödvändigt och riktigt.

Det var det ena, jag ville säga, och det andra är: *att under nuvarande förhållanden är det för Kongl. Maj:t absolut omöjligt att tänka på att mobilisera utan att sammankalla Riksdagen.* Att det är så, böra vara klart för en hvar, som vet, hvilka belopp, som behöfva tagas i anspråk för en mobilisering. Det är därför orätt att för Riksdagen framdraga sådana farhågor. Dylika behöfva icke finnas; *man skall blott se saken sådan som den är. Den gäller neutralitetens bevarande.* Önskar då Riksdagen att genast blifva sammankallad? Eller är det icke bättre, att till Kongl. Maj:ts förfogande på förhand ställs tillräckliga medel för att ordna dessa förhållanden? Detta är frågan, och därför tror jag, att det vore väl, om kreditivbeloppet höjdes.

Herr Johansson i Noraskog: Herr talman! För min del skulle jag icke hafva varit obenägen att vara med om en förhöjning af lilla kreditivet, derest frågan väckts på ett grundlagsenligt sätt, men så är ty värr icke förhållandet. Det är visserligen sant, att § 39 riksdagsordningen föreskrifver, att statsutskottet skall föreslå beloppet af de kreditivsummor, som enligt § 63 regeringsformen skola för särskilda händelser afsättas; men det är lika sant, att hvarken denna paragraf

eller någon annan paragraf i grundlagen ger *utskottets minoritet* rätt att föreslå vare sig det ena eller det andra i detta afseende, då någon framställning derom icke på förhand blifvit väckt och utskottets pröfning understäld. Nu har här hvarken Kongl. Maj:t begärt någon höjning af dessa kreditivsummor eller någon enskild motionär satt en sådan höjning i fråga. Följaktligen kan man, om man vill tillämpa samma praxis i afseende på statsutskottet som i afseende på andra utskott, *icke* göra något annat än bifalla, hvad utskottet föreslagit. I bevillningsutskottet har man åtskilliga gånger blifvit erinrad om, att utskottets minoritet visserligen har rätt att reservera sig mot det slut, hvartill utskottet kommit, men *icke* att t. ex. framställa yrkande på förhöjning af en tullsats, då någon motion härom ej förut blifvit väckt. Och hvad konstitutionsutskottet beträffar, känna ju herrarne, att man velat gå ännu längre och göra ännu större inskränkningar i minoritetens rätt. Man har ju velat påstå, att minoriteten i detta utskott icke ens skulle hafva rätt att ur statsrådsprotokollen reservationsvis anföra de saker, de i motsats mot majoriteten ansett anmärkningsvärda. Säkert är, att något yrkande i den ena eller andra rigtningen af konstitutionsutskottsreservanter icke blifvit i denna kammare upptaget, om äfven praxis utvecklat sig derhän, att reservanterna under diskussionerna fått draga fram än det ena och än det andra, som de ansett anmärkningsvärdt. Under sådana förhållanden då jag föreställer mig, att en minoritet inom statsutskottet ej kan hafva större rätt i detta afseende än en minoritet inom konstitutionsutskottet eller bevillningsutskottet, och då — som jag redan sagt — hvarken någon kongl. proposition eller enskild motion i ämnet föreligger, anser jag för min del, att man icke grundlagsenligt kan göra något annat än bifalla, hvad utskottet föreslår, huru gerna man än skulle kunna vilja vara med om något annat. Det är på detta förhållande, herr talman, jag velat fästa uppmärksamheten; och anhåller jag på grund häraf om bifall till statsutskottets hemställan.

Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)

Herr Höglund: En af kamraterna på stockholmsbänken anmärkte i början af diskussionen om denna fråga, att det vore löjligt att nu, sedan så många förändringar, som äro lika många förbättringar i härväsendet, blifvit vidtagna, komma och påstå, att en höjning af kreditivsummorna, särskildt det s. k. lilla kreditivet, vore nödvändig. De förbättringar, som skett i afseende på försvarsväsendet röra manskapets anskaffande och organisation; de röra manskapets ökning. Men det är klart, att ökadt manskap fordrar ökad utrustning, och för den saken har ännu icke blifvit på ett tillfredställande sätt sörjdt. Jag tror därför tvärtom, i motsats mot denne talare, att det just är dessa förbättringar och ändringar på härväsendets område, som nu göra behovet af en höjning af det lilla kreditivet långt större, än det var förut. Om vi se efter, hur det förhåller sig med de stora kontinentala arméerna, särskildt den tyska armén, finna vi, att för denna senare är ett dylikt anslag som lilla kreditivet absolut obehöfligt, emedan der alla förråd och utrustningspersedlar finnas på förhand tillgängliga. Ett sådant tillstånd har vår armé icke ännu nått, och

*Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
§ 3 föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)*

det torde väl dröja länge, innan den kommer att nå det. Men i den mån, som Riksdagen genom årliga anslag gör det möjligt att mer och mer komplettera felande förråd och persedlar, bör man hafva all anledning att hoppas, att lilla kreditivet skall kunna undan för undan sättas till lägre och lägre belopp. För närvarande tror jag mig dock med allt skäl kunna säga, att det nuvarande beloppet icke står i rimligt förhållande till, hvad vid förefallande behof måste anskaffas. Det lilla kreditivet är, såsom upprepade gånger blifvit yttradt, ett slags neutralitetskreditiv, men icke alls något mobiliseringsanslag. Ty mobilisering får icke ega rum, förr än Riksdagen sammankallats, och då kan ju Riksdagen själf bevilja medel. Nej, det lilla kreditivet skall tjena till att vidtaga sådana förberedande åtgärder, som kunna sätta vederbörande i tillfälle att, om så behöfves, mobilisera armén. Det är alltså i de flesta fall en försigtighetsåtgärd, som regeringen företager, då den lyfter det lilla kreditivet, hvarigenom i tysthet och i god tid göres möjligt att, om det blir nödvändigt, verkställa en mobilisering af armén. Genom en sådan åtgärd kan man bevara en neutralitet, som annars skulle kunna komma i fara. Jag anser det därför vara en försigtighetsåtgärd af Riksdagen att sätta beloppet af denna kreditivsumma något så när tillräckligt högt. Någon fara för missbruk förefinnes ju icke heller, då regeringen har redovisnings-skyldighet för hvarje öre, som användes, och ett tungt ansvar skulle drabba den regering, som lyfte kreditivet i oträngdt mål. Det är visserligen sant, som en föregående talare anmärkte, att §§ 12 och 13 i regeringsformen innehålla rätt för Konungen att ensam ingå i afhandlingar och förbund med främmande magter samt att ensam besluta om börjande af krig. Men jag undrar, om icke faran för, att Konungen skall begagna sig af den magten, ändå blott är en helt och hållet teoretisk fara. Jag tror väl, att ingen gerna kan tänka sig, att Konungen skall börja krig utan Riksdagens hörande. Det kan väl icke komma i fråga, annat än för den händelse, att vi blifva anfallna af en främmande magt.

På grund af dessa skäl, herr grefve och talman, ber jag att få instämma i det yrkande, som blifvit gjordt af herr vice talmannen.

Herr Hedin: Yrkandet om bifall till en högre summa, än statsutskottet föreslagit, har icke någon betydelse därför, att reservanter inom utskottet icke ega någon motionsrätt. I följd deraf kan det icke heller, äfven om Första Kammaren har beslutat eller kommer att besluta, att kreditivsummorna skola bestämmas till högre belopp, än utskottet föreslagit, blifva fråga om någon gemensam votering rörande denna sak. En afvikelse från statsutskottets förslag, till hvilken man har fullständig rätt, kan man dock göra. Man kan nemligen — det kan också hända, att, om denna debatt fortsättes längre, så kommer att ske — yrka, att den summa, statsutskottet här föreslagit, nedsättes till det belopp, hvartill den före 1892 års lagtima riksdag var bestämd.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har sagt, att Kongl. Maj:t aldrig förut tagit initiativ till höjning af kre-

ditivsummorna och att icke heller nu för Kongl. Maj:t fans någon anledning att härom göra framställning till Riksdagen, emedan det var bekant, att Riksdagen sjelf ämnade taga frågan i sin hand. Jo, om herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet hyser den meningen, att kreditivsummorna äro otillräckliga, då hade det varit hans ovilkorliga skyldighet att hos Kongl. Maj:t göra hemställan om framställning till Riksdagen om summornas förhöjning. Framställningen, som i så fall förmodligen funnit understöd från herr statsrådets öfriga kolleger, hade då kommit fram i behörig och lojal form. Det är deremot icke behörigt och det är icke lojalt att, när man icke sjelf vill stå för ett yrkande i en sak, i hvilken det i första rummet tillkommit Kongl. Maj:t att hafva en mening, skjuta framför sig ett antal reservanter från Första Kammaren, hvilka, såsom reservanter inom utskottet, icke haft någon motionsrätt.

För öfrigt ber jag att få erinra derom, att, om man skulle få några känningar af krigshot, det icke är konstigt att raskt och i god tid sammankalla en urtima riksdag. Krigen komma emellertid icke — ej ens de mest oväntade, såsom t. ex. 1870 och 1871 års fransk-tyska krig — så oförberedt, att icke Kongl. Maj:t, som till sitt förfogande säkerligen eger en elit bland den europeiska diplomatien, bör kunna, om något krigshot förutses, i så god tid derom blifva underrättad, att Kongl. Maj:t kan, när hotet börjar antaga mera bestämda konturer, förbereda sig på att hålla en urtima riksdag. Vi hafva dessutom andra gränser än de, som skilja Tyskland och Frankrike åt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande om bifall till statsutskottets förslag. Jag gör detta icke därför, att det är det enda yrkande, som jag här anser lagligt — det går nemligen äfven för sig att göra yrkande på en nedsättning i summan — utan jag gör det därför, att jag anser det vara det enda lagliga af de tvenne yrkanden, som hittills framställts.

Herr Elowson: Jemlikt grundlagarne har Konungen formel rätt att vaka öfver de förhållanden, hvori de förenade rikena Sverige och Norge befinna sig till andra magter. Det är således regeringens uppgift att se till, om krig kan hota de båda länderna. Nu ha vi i det trontal, som Konungen höll vid riksdagens öppnande den 17 sistlidne januari, den mest lugnande försäkran derom, att de förenade rikena befinna sig i vänskapligt förhållande till främmande magter. Den passus i trontalet, som jag refererar till, lyder nemligen på följande sätt: "De förenade rikena befinna sig i det vänskapligaste förhållande till alla främmande stater, och mina bemödanden skola oafbrutet vara rigtade på bibehållandet deraf."

Det kan således icke vara tvifvel om, att, i händelse något verkligt behof af en förhöjning af det s. k. lilla kreditivet förefunnits, en proposition från Kongl. Maj:t hade bort föreläggas Riksdagen. Så har likväl icke skett. Från statsrådsbänken hafva vi visserligen fått höra det uttalandet, att Riksdagen i denna sak eger initiativ. Ja väl, mine herrar, Riksdagen eger initiativ, men under vissa former, och man bör därför noga se till, att dessa former iakttagas. I 39 § riks-

Om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.
(Forts.)

Om anvisning
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)

dagsordningen stadgas bland annat, att det åligger statsutskottet att föreslå beloppet af de summor, hvilka, jemlikt 63 § regeringsformen, böra för oförsedda händelser afsättas. Då i den ordning, grundlagen föreskrifver, ingen framställning blifvit gjord om höjning af de s. k. kreditivsummorna, ligger den tanken nära till hands, att Riksdagen nu icke kan besluta något högre belopp än det af statsutskotte såsom utskott föreslagna.

För min del hyser jag det förtroende till Kongl. Maj:t, att, då Kongl. Maj:t vid riksdagens början uttalade den försäkran, att de förenade rikena befunno sig i det vänskapligaste förhållande till alla främmande stater, Kongl. Maj:t ej skulle underlåtit att, om någon ändring härutinnan vid riksdagens slut inträffat, i förevarande fall inkomma med den framställning, som kunde anses vara af behovet påkallad. Jag anser därför det vara af stor betydelse, att vi i denna stund bifalla, hvad statsutskottet här föreslagit.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till statsutskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman! Den förste ärade talaren under denna debatt yttrade, om jag fattade honom rätt, att för närvarande icke finnes någon anledning att befara, det landets lugn skulle störas. Då jag delar denna hans mening, kan jag för min del, i trots af hvad statsutskottets reservanter i sin reservation anfört och i trots af hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet här under debatten yttrat, icke finna det vara någon handling af statsklokhhet att nu höja vare sig den ena eller andra kreditivsumman. Jag kan så mycket mindre finna det vara en sådan handling som en höjning af kreditiven, då Riksdagen för tvenne dagar sedan beslöt uppsäga mellanrikslagen och för en stund sedan fattade ett beslut, som pekar mot en fullständig revision af riksakten, säkerligen skulle utgöra en allt annat än lämplig och lycklig kommentar till dessa båda beslut. Då jag är viss om, att en höjning af någondera utaf kreditivsummorna skall komma att uppfattas, såsom också på vissa håll menas, såsom ett hot mot broderlandet, finner jag för min del skäl att till protokollet förklara, att jag i ett sådant Riksdagens beslut ej vill hafva någon del.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Svensson* från Stockholm, *Berg*, *Wavrinsky* och *Eklund* från Stockholm.

Herr John Olsson: Jag har begärt ordet endast för att uttala, att, om en demonstration i fråga om dessa s. k. kreditivsummor ovilkorligen skall göras, såsom meningen synes vara, den enligt min tanke hellre bör gå i motsatt riktning, än hvad reservanterna och herr vice talmannen föreslagit. Det är med hänsyn härtill och på grund af de skäl, som nyss anförts af herr Pehrson i Törneryd, som jag, herr talman, tillåter mig föreslå, att kammaren måtte bifalla statsutskottets förslag i denna punkt, men med den ändring, att summan sättes till en million femhundrausen kronor, eller till samma belopp, som den var före 1892 års lagtima riksdag.

Herr Hammarskjöld: Änskönt det icke torde råda något tvifvel om, att den, som här vågar yttra sig för bifall till reservationen, befinner sig i en afgjord minoritet, kan jag dock icke underlåta att i frågan uttala min mening. Jag anser nemligen det vara, särskildt af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, så klart och tydligt ådagalagdt, att, i händelse af ett krigsutbrott mellan några stater i Europa, vid hvilket vi kunde blifva nödsakade att vidtaga åtgärder till bevarande af vår neutralitet, vi i det nuvarande s. k. lilla kreditivet icke hafva tillräckliga medel för att dermed sätta våra sjöfästningar i försvarsdugligt skick. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet erinrade om den utfärd, som en stor del af oss för några dagar sedan gjorde till Waxholm och Oscar-Fredriksborg. Jag får säga, att jag af denna utfärd fick det intryck, att, änskönt det på nämnda ställen är ganska mycket gjordt för att kunna mota en fiende, det likväl återstår många och mycket dyrbara arbeten att utföra. Äfven för den, som, såsom fallet är med mig, icke är fackman, måste det vara klart, att ett belopp af 2,500,000 kronor är alldeles otillräckligt för att kunna bestrida de utgifter, som vid första ögonblicket äro för våra fästningars sättande i försvarsdugligt skick nödvändiga.

Änskönt jag, såsom sagdt, icke det ringaste tviflar på frågans utgång i denna kammare, har jag dock ansett mig skyldig att i den samma uttala min mening och gifva till känna, att jag ansluter mig till reservationen.

Herr Natt och Dag instämde häruti.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o den ifrågavarande kreditivsummans bestämmande till 5,000,000 kronor; och 3:o samma summas bestämmande till 1,500,000 kronor. Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning och fann den förstnämnda propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits det under 2:o här ofvan upptagna yrkande, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att den i regeringsformens 63 § först omförmälda kreditivsumma skall under tiden intill nästa riksdag bestämmas till 2,500,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bestämt beloppet af detta kreditiv till 5,000,000 kronor.

Om anvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § föreskrifna
kreditiv-
summor.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 155 ja mot 57 nej; varande utskottets hemställan alltså af kammaren bifallen.

Hvad utskottet i öfrigt i föreliggande memorial hemställt och föreslagit bifölls af kammaren.

§ 8.

Efter föredragning af bevillningsutskottets memorial n:o 28, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bevillningsutskottets hemställan i punkten 1:o af dess betänkande n:o 21 i anledning af Kongl Maj:ts proposition n:o 41, om vissa förändringar i gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin m. m., biföll kammaren utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan.

§ 9.

Föredrogs härafter bankoutskottets memorial, n:o 14, i fråga om ändringar i bankoreglementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

Punkterna 2—7.

Biföllos.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

§ 10.

Slutligen föredrogs och bifölls Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 30, med anledning af Första Kammarens beslut i fråga om föreslagen skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om sådant tillägg till kongl. förordningen af den 11 oktober 1889, angående kontroll å tillverkningen af margarin samt å handel dermed, att deri blefve stadgad kontroll äfven å tillverkningen af och handel med margarinost.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>S. M. Olsson</i> i Sörnäs under 5 dagar fr. o. m. den 15 dennes,			
„ <i>J. Andersson</i> i Öhrstorp	4	„	15
„ <i>J. G. Haxén</i>	4	„	16
och „ <i>C. G. Thor</i>	5	„	14

§ 12.

Anmälles och godkändes

dels Riksdagens kanslis förslag till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen,

n:o 2, slutmeningen,

n:o 3, angående val af justitieombudsman och hans suppleant,

n:o 4, angående val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret,

n:o 5, angående upphörande af utgående nederlagsafgiften,

n:o 6, angående utarbetande och framläggande till Riksdagens antagande af visst tillägg till gällande myntlag,

n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts framställningar dels angående godkännande af grunder för blindundervisningens ordnande, dels ock om anslag till förskola för blindas i Vexjö samt till uppförande af en byggnad för förskola för blindas å Tomtebodas m. m.,

n:o 8, i fråga om Vermlands och Gotlands läns skiljande från svea hofrätts och förläggande under göta hofrätts domvärjo,

n:o 9, om fullständigande och förtydligande af gällande bestämmelser rörande verkställighet af frihetsstraff,

n:o 10, angående kyrkovärdars tillsättande för viss tid,

n:o 11, om lag angående hvad till fast egendom är att hänföra samt lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom,

n:o 12, om tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889,

n:o 13, om ändrade bestämmelser rörande utseende af rättens ombudsman i konkurs,

n:o 14, om fjerdingmäns tillsättande,

n:o 15, om tillägg till lagen angående lösdrifvares behandling den 12 juni 1885,

n:o 16, rörande upphäfvande af forum privilegiatum för utländske adelsmän, som i riket inkommit,

n:o 17, om vidtagande af åtgärder till förekommande af obehörigt bruk af sådana inteckningar, som, enligt 23 § i förordningen angående inteckning i fast egendom må utan uppvisande af inteckningshandlingen dödas,

n:o 18, angående utredning och förslag i fråga om den legala annonseringen samt angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom, samt

n:o 19, angående stämpelafgiften,

och *dels* inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

från statsutskottet:

n:o 71, angående godtgörelse till länsmannen C. G. Svenonius för mistad åklagareandel i förbrutet gods; och

från bevillningsutskottet:

n:o 72, med anhållan om uppsägning af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den

30 maj 1890 samt om inledande af underhandlingar med norska regeringen angående nya bestämmelser i ämnet.

§ 13.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets memorial n:o 91, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

första särskilda utskottets memorial n:o 6, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,18 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.